

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KADINLARIN DİĞER KADINLARI
GAYRİ-İNSANİLEŞTİRMESİ VE YARDIM ETME EĞİLİMİ:
İÇ-DİŞ GRUP ALGISI VE TECAVÜZÜN ETKİSİ

NURAY DEMİR

HAZİRAN 2016

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

KADINLARIN DİĞER KADINLARI
GAYRİ-İNSANİLEŞTİRMESİ VE YARDIM ETME EĞİLİMİ:
İÇ-DİŞ GRUP ALGISI VE TECAVÜZÜN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Nuray DEMİR

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

BOLU 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nuray DEMİR'e ait "Kadınların Diğer Kadınları Gayri-İnsanileştirme ve Yardım Etme Eğilimi: İç-Dış Grup Algısı ve Tecavüzün Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Genel Psikoloji Bilim Dalında yüksek lisans yeterlilik tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

14.06.2016

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

Üye : Prof. Dr. Hamit COŞKUN

Üye : Doç. Dr. Gülseli BAYSU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Eröl ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kadınların Diğer Kadınları Gayri-İnsanileştirmesi ve Yardım Etme Eğilimi: İç-Dış Grup Algısı ve Tecavüzün Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nuray DEMİR

14.06. 2016

ÖNSÖZ

Bu araştırma konusunun bulunmasından tezin tamamlanmasına kadar her aşamasında değerli bilgilerini esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN'a teşekkürü borç bilirim. Tez jürimde yer alan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Hamit COŞKUN ve Doç. Dr. Gülseli BAYSU'ya değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim. Bu tezin tamamlanma sürecinde Dr. Veysel Mehmet ELGİN'in katkısı büyüktür. Kendisine değerli yardımı ve bilgisini esirgemediği için çok teşekkür ederim. Ayrıca, Arş. Gör. Bilgesu HASÇUHADAR'a yardımları için teşekkür ederim.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi benim için yüksek lisansımı tamamladığım üniversite olmanın yanı sıra görev yaptığım da bir kurumdu. Çalıştığım süre boyunca desteğini esirgemeyen, yolumu açan değerli hocam Prof. Dr. Hamit COŞKUN'a bir kez daha teşekkürü borç bilirim. Aynı ofisi paylaştığım başta oda arkadaşlarım olmak üzere değerli bölüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Göstermiş oldukları sevgi ve hissettirdikleri güven sayesinde kendimi her zaman güvende hissettiğim, kendilerinden güç aldığım, her alanda olduğu gibi eğitimim süresince de desteklerini esirgemeyen çok kıymetli anneme, babama ve kardeşime sonsuz teşekkür ederim.

Nuray DEMİR

14.06. 2016

ÖZET

KADINLARIN DİĞER KADINLARI GAYRİ-İNSANİLEŞTİRMESİ VE YARDIM ETME EĞİLİMİ: İÇ-DIŞ GRUP ALGISI VE TECAVÜZÜN ETKİSİ”

Nuray DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

Haziran, 2015, 74 + XV Sayfa

Bu araştırmada, kadınların diğer kadınları gayri-insanileştirmesi ve yardım etme eğilimleri, grup algısı ve tecavüzün etkisi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma, yaşları 18 ile 24 arasında değişen 88 kadın üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Koşullar, iki farklı kadın profili temelinde geliştirilen iki öykü ile oluşturulmuştur. Her katılımcıya bu iki öyküden yalnızca biri sunulmuştur. Öykülerdeki kadınlardan birinin iç-grup üyesi olarak, diğerinin ise dış-grup üyesi olarak algılanması beklenmiştir. Aynı zamanda tecavüzün etkisini görebilmek için bu iki öykü ile bir deney grubu ve bir kontrol grubu yaratılmıştır. Kontrol grubundaki katılımcılara öyküdeki kadın yalnızca tanıtılmış, deney grubundaki katılımcılar ise ek olarak kendilerine sunulan öyküdeki kadının tecavüze uğradığı bilgisini almıştır. Gayri-insanileştirme, Gayri-insanileştirme Ölçeği ile ölçülmüştür. Gayri-insanileştirme, Halsam (2006) tarafından tanımlanan iki boyut temelinde incelenmiştir. Bu boyutlar, insana özgü özellikler ve insana ait özelliklerdir. Yardım etme davranışı, Yardım Etme Ölçeği ile ölçülmüştür. Yapılan analizler sonucunda, grup algısının insana özgü özelliklerin sunulan profile atfedilmesi üzerinde anlamlı, tecavüze uğramanın ise marjinal düzeyde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. İnsan doğasına ait özelliklerin sunulan profillere atfedilmesi üzerinde ise, grup algısının marjinal düzeyde anlamlı, tecavüze uğramanın ise anlamlı etkisi olduğu

bulunmuştur. Son olarak, mağdur kadınlara yardım etme eğiliminin anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur

Anahtar kelimeler: İç-grup, dış-grup, gayri-insanileştirme, tecavüz, yardım etme.

ABSTRACT

DEHUMANIZATION OF AND HELPING TO WOMEN: THE EFFECTS OF PERCEIVED IN/OUT-GROUP, AND THE RAPE.

Nuray DEMİR

Master Thesis

Department of Psychology

Advisor: Assist. Prof. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

June 2016, 74 + XV Pages

The aim of this study was to investigate the dehumanization of and helping to women in the context of the perceived group membership and being raped. The study was conducted with the participation of 88 female university students. Experimental conditions of research were created with two different stories formed by two female profiles. Only one of the two stories was presented to each participant. It was expected that in this two different stories, one of the women was perceived as in-group member while the other was perceived as out-group member.

To be clear, an experimental group and a control group was created with each of the two stories, whereas in one of the stories a woman is being raped. In the control conditions, the woman in the story was only introduced, while the information of rape was given to participants in experimental conditions, in addition. Dehumanization was measured by Dehumanization Scale, which includes two dimensions defined by Haslam (2006). These dimensions were human uniqueness and human nature. Helping was measured by Helping Scale. The results showed that, group perception (in/out-group membership) had a significant effect and rape information had a marginal significant effect on attribution of the human uniqueness traits to women. Moreover, group perception had a marginal significant effect and rape information had a significant effect

on the attribution of the human nature traits to women,. Finally, it was found that the perception of the rape victims either as an in-group or an out-group member had not significant effect on helping to rape victims.

Key words: In-group, out-group, rape, dehumanization, and helping.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖNSÖZ.	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.	xiv

GİRİŞ.....	1
------------	---

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Sosyal Kimlik Kuramı.....	4
1.1.1. Kategorileme	5
1.1.2. Sosyal Karşılaştırma, Sosyal Hareketlilik ve Sosyal Değişim.....	6
1.1.3. Kalıpyargılar, Normlar, Roller ve Prototipler.....	7
1.1.4. Sosyal Kimlik.....	8
1.2. Yardım Etme	9
1.3. Gayri-İnsanileştirme.....	10
1.3.1. Kadınların Gayri-İnsanileştirilmesi	15
1.4. Araştırmanın Amacı Ve Hipotezleri	17
1.4.1. Araştırmanın Hipotezleri	18

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM	20
2.1. Örneklem.....	20
2.2. Araştırmanın Değişkenleri Ve Araştırma Deseni	20

2.3. Veri Toplama Araçları	21
2.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	21
2.3.2. Manipülasyon Öyküleri.....	22
2.3.2.1. Birinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Koşullar.....	22
2.3.2.2. Birinci İkinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Koşullar	23
2.3.3. Manipülasyon Öykülerinde Sunulan Kadınlar ile Yakınlık.....	24
2.3.4. Grup Benzerliği.....	24
2.3.5. Tecavüz Mağdurlarının Yaşadığı Olayın Katılımcıların Kendilerinin Yaşama Olasılığının Değerlendirilmesi	25
2.3.6. Mağduru Suçlama Eğilimi	25
2.3.7. Kadın Profillerine Yüklenilen Özelliklerde Görülen Farklılıklar	25
2.3.8. Gayri-insanileştirme Ölçeği	25
2.3.8.1. İnsana Özgü Özellikler	25
2.3.8.2. İnsan Doğasına Ait Özellikler.....	26
2.3.9. Yardım Etme Ölçeği	26
2.4. İşlem.....	27

III. BÖLÜM

3. BULGULAR.....	28
3.1. Kadın Profilleri İle Yakınlık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları ...	28
3.1.1. Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizi.....	28
3.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması.....	29
3.2. Grup Benzerliği Ölçeği	29
3.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	29
3.2.2. Güvenirlik	30
3.3.Yardım Etme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	30
3.3.1. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	30
3.3.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması.....	31
3.4. Kadın Profillerine Göre Kadınlar ile Benzerlik Derecesinde Görülen Farklılıkların İncelenmesi.....	32
3.4.1. Kadınlar ile Yakınlık Ölçeğinden Alınan Puanlarda Farklılıkların İncelenmesi	32

3.4.1.1. Kadınlar ile Yakınlık Ölçeğinden Alınan Puanlarda Profillere Göre Farklılıkların İncelenmesi	32
3.4.2. Koşullara Göre Kadın Profillerine Ait Özelliklerin Katılımcıların Kendisinde Görülme Derecesindeki Farklılıkların İncelenmesi.....	32
3.4.3. Tecavüz Mağdurlarının Yaşadığı Olayın Katılımcıların Kendilerinin Yaşama Olasılığının Değerlendirilmesi	33
3.5. Kadın Profillerine Yüklenilen Karakter Özelliklerinde Görülen Farklılıklar	34
3.5.1. Koşullara Göre Kadınlar İçin Ele Avuca Sığmaz Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	34
3.5.2. Koşullara Göre Kadınlar İçin Masum Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	35
3.5.3. Koşullara Göre Kadınlar İçin Ağırbaşlı Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	36
3.5.4. Koşullara Göre Kadınlar İçin Uysal Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	37
3.5.5. Koşullara Göre Kadınlar İçin Edepli Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	38
3.5.6. Koşullara Göre Kadınlar İçin Rahat Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	39
3.6. Koşullara Göre Mağduru Suçlamada Görülen Farklılıklar	40
3.7. Gayri-İnsanileştirme Puanlarında Koşullara Göre Görülen Farklılıkların İncelenmesi	41
3.7.1. Koşullara Göre İnsana Özgü Özellikleri Gruplara Atamada Görülen Farklılıklar	41
3.7.2. Koşullara Göre İnsan Doğasına Ait Özellikleri Gruplara Atamada Görülen Farklılıklar	42
3.8. Her Koşulun Kendi İçinde İnsana Özgü Özellikleri Ve İnsan Doğasına Ait Özellikleri Hedefe Yüklemedeki Farklılıkların İncelenmesi.....	44
3.9. Gayri-İnsanileştirme Puanlarında Koşullara Göre Yardım Etme Eğiliminde Farklılıkların İncelenmesi	44

3.10. Yakınlık Algısı, Mağduru Suçlama, İnsana Özgü Özellikler, İnsan Doğasına Ait Özellikler Ve Yardım Etme Arasındaki Korelatif İlişkilerin İncelenmesi	45
3.11. Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	46
3.11.1. Yakınlık Algısı ile Mağdura Yardım Etme Arasındaki İlişkide Gayri-İnsanileştirmenin Alt Boyutlarının (Özgü Özellikler ve İnsan Doğasına Ait Özellikler) Aracı Rolünün İncelenmesi	46
3.11.2. Mağduru Suçlama ile Mağdura Yardım Etme Arasındaki İlişkide Gayri-İnsanileştirmenin Alt Boyutlarının (Özgü Özellikler ve İnsan Doğasına Ait Özellikler) Aracı Rolünün İncelenmesi	47

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA	49
4.1. Kadın Profillerini İç-Grup Ya Da Dış-Grup Üyesi Algılamada Görülen Farklılıklar	49
4.2. Mağduru Suçlama Eğiliminde Görülen Farklılıklar	52
4.3. Kadın Profillerini Gayri-İnsanileştirmede Görülen Farklılıklar	52
4.4. Kadın Profillerine Yardım Etmede Görülen Farklılıklar	54

V. BÖLÜM

5. SONUÇ	56
-----------------------	-----------

KAYNAKÇA	58
-----------------------	-----------

EKLER	67
--------------------	-----------

EK B.1:Demografik Bilgi Formu	68
EK B.2a. Manipülasyon Öyküleri.....	69
EK B.2b Manipülasyon Öyküleri (Devam	70
EK B.3. Manipülasyon Kontrol Soruları, Kadın Profilleri İle Yakınlık Ölçeği, Mağduru Suçlama Eğilimini Ölçmek İçin Sorulan Sorular, Kadınlara Yüklenilen Özellikler	71
EK B.4. Grup Benzerliği Ölçeği	72

EK B.4. Gayri-İnsanileştirme Ölçeği.....	73
EK B.5.Yardım Etme Ölçeği	74

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Deney Deseni ve Katılımcı Sayısı	21
Tablo 3.1: Kadın Profilleri ile Yakınlık Ölçeği için Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları	29
Tablo 3.2: Grup Benzerliği Ölçeği için Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları	30
Tablo 3.3: Yardım Etme Ölçeği İçin Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları	31
Tablo 3.4: Profillere Göre Yakınlık Algısına İlişkin ANOVA Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri	32
Tablo 3.5: Koşullara Göre Yaşanılan Olayın Katılımcının Kendi Başına Gelme Olasılığı Algısına Ait ANOVA Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri	33
Tablo 3.6: Profiller ve Koşullar	34
Tablo 3.7: Koşullara Göre Kadınlar İçin Ele Avuca Sığmaz Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	35
Tablo 3.8: Koşullara Göre Kadınlar İçin Masum Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	36
Tablo 3.9: Koşullara Göre Kadınlar İçin Ağırbaşlı Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	37
Tablo 3.10: Koşullara Göre Kadınlar İçin Uysal Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	38
Tablo 3.11: Koşullara Göre Kadınlar İçin Edepli Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar	39
Tablo 3.12: Cinsiyete Göre Bağlanma Stillerine İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları	40
Tablo. 3.13: Mağduru Suçlu Bulma Puanlarında Cinsiyete Göre Farklılıklar	41
Tablo. 3.14: Koşullara Göre İnsan Doğasına Ait Özellikleri Atamada Görülen Farklılıklar	42
Tablo. 3.15: Koşullara Göre İnsana Özgü Özellikleri Atamada Görülen Farklılıklar...	43

Tablo 3.16: Yakınlık Algısı, Mağduru Suçlama, İnsana Özgü Özellikler, İnsan Doğasına Ait Özellikler ve Yardım Etme Arasındaki Korelatif İlişkiler ..45

GİRİŞ

Başkalarıyla birlikte yaşama, etkileşimi beraberinde getirmektedir. Etkileşim, duygu, düşünce ve davranışları paylaşmayı ve yakınlığı doğurmaktadır. Başkalarıyla bir arada olma, fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına ve varoluşu işlevsel bir biçimde sürdürmeye hizmet ettiği için önemlidir (Baumeister ve Leary, 1995). Öte yandan, insanlar kendilerine yakın hissetmedikleri ve etkileşim kurmak istemedikleri kişilerle aralarına mesafe koyma eğilimindedir.

Kişinin kendini başkalarına yakın hissetmesi, kendisi ve başkaları arasında benzerlik algılamasından; başkalarından uzak hissetmesi ise kendini onlardan farklı görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu benzerlik ve farklılık algısı grup oluşumuna neden olmaktadır. Bireyler, benzerlik algıladıkları kişilerle kendilerini daha yakın hissetmekte ve kendilerini aynı grubun parçası olarak görmektedir. Kişinin kendine yakın hissettiği kişilerden oluşan, üyesi olduğu bu grup iç-grup, kendinden farklı algıladığı kişilerden oluşan ve üyesi olmadığı grup ise dış-grup olarak adlandırılmaktadır. Gruplar öncelikle ırk, cinsiyet, din, vatandaşlık gibi belirgin özellikler temelinde oluşmaktadır. Bunun yanında, sosyal ilişkilere bağlı olarak daha küçük gruplarda oluşmaktadır. Örneğin, aile, arkadaş grupları, meslektaşlar küçük gruplara örnek olarak verilebilir. Bireyin iç-grubuna ve dış-grubuna karşı davranış biçimleri ve tutumları farklılık göstermektedir (Crisp ve Hewstone, 2007; Tajfel, 1974; Tajfel ve Turner, 1979).

Cinsiyet, grup algısı oluşturan en belirgin özelliklerden biridir. Kişilerin toplumsal statüleri, toplumsal rol ve davranışları cinsiyetlerine göre belirlenebilmektedir. Cinsiyet sosyal yaşamda erkeklere ayrıcalık sağlarken, kadınlar için ayrımcılık anlamına gelmektedir. Nitekim, pek çok ülkede kadınlar bir çok alanda dezavantajlı konumdadır (The United Nations Development Programme, 2013). Benzer şekilde, Türkiye'deki cinsiyet istatistikleri incelendiğinde okur-yazar kadın oranının erkeklerden daha düşük olduğu, işsizlik ve yoksulluk oranının kadınlar arasında daha

yüksek olduğu, siyasal yaşamda kadınların daha az yer aldığı ve genel müdürlük gibi yüksek statülü mesleklere daha az sahip olduğu görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014).

Kadınların hangi alanlarda ne şekilde ayrımcılığa maruz kaldığı ve bu ayrımcılık ile ilişkili olabilecek değişkenlerin neler olduğu sosyal psikolojinin önemli bir çalışma alanıdır. Bu çalışma alanlarından biri de kadına yönelik şiddettir. Kadına yönelik şiddet fiziksel, cinsel, duygusal şiddet gibi pek çok farklı şekilde ve ev, işyeri, sokak gibi hemen her toplumsal alanda gözlemlenebilmektedir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden 7.462 kadın ile yürütülen bir araştırmada kadınların %35,5'inin fiziksel, %12'sinin cinsel, %37,5'nin fiziksel ya da cinsel, %43,9'unun duygusal şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Şiddeti uygulayan, eş ya da birlikte olunan erkektir. Kadınların %8,3'ü hamilelik döneminde eş ya da birlikte olduğu kişi tarafından fiziksel şiddet gördüğünü belirtmiştir. Aynı çalışmada, kadınların tanımadığı bir erkek tarafından da (%14'ü fiziksel, %2,9'u cinsel, %15,8'i fiziksel ve/veya cinsel, %22,4'ü duygusal) şiddet gördüğü rapor edilmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015). Kadına yönelik şiddetin bir türü olan ve bu araştırmaya konu olan cinsel saldırı açısından istatistikler incelendiğinde, 2000 yılında cinsel saldırı mağduru kadın sayısı 730 iken bu sayının 2008 yılında 2524'e yükseldiği görülmüştür. Aynı zamanda, cinsel suçlardan hükümlü ve tutuklu sayısının 2011 yılında 828 kişi olduğu ve 813'ünün erkek olduğu belirtilmiştir. 2013 yılında ise, cinsel suçlardan tutuklu hükümlü sayısı 4.143'e yükselmiş ve bu kişilerin 4.078'inin erkek olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2014). Bu cinsel suçların neler olduğu belirtilmemiş olsa da cinsel saldırı eğiliminde artış görülmüş olması manidardır. Cinsel suçların ve mağdurların nasıl algılandığı ve bu algıyı etkileyen sosyal mekanizmaların neler olduğunun araştırılmasının bu suçları önleme ve mağdurlara yardım edebilme adına yürütülecek sosyal faaliyetleri tespit edebilmek adına önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, kadına yönelik cinsel şiddet kapsamına giren ve bir cinsel taciz türü olan tecavüz, sosyal psikoloji bakış açısıyla ele alınmıştır. Cinsel taciz ile ilgili psikoloji literatürü incelendiğinde, cinsel taciz mağduru kadınların cinsel bir obje gibi algılanabildikleri (Lougnan, Pina, Vasquez ve Puvia, 2013) ve cinsel olarak

objeleştirilmiş kadınların gayri-insanileştirildiği (Puvia ve Vaes, 2013) bulunmuştur. Bu bilgi, tecavüz mağduru kadınların ne kadar insan olarak algılandıkları sorusunu doğurmuştur. Buradan hareketle bu araştırmada, tecavüze uğrayan ve uğramayan farklı kadın profillerinin ne kadar insan olarak algılandıkları incelenmiştir. Araştırma, kadın üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç, kadın üniversite öğrencilerinin kendilerine benzer ya da farklı özellikler taşıyan tecavüze uğramış ya da uğramamış hemcinslerini ne kadar insan algıladıklarını ve tecavüze uğramış kadınlara ne kadar yardım etme eğilimde olduklarını incelemektir.

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmaya temel olan kuramlar ve araştırmalara yer verilecektir. Öncelikle, kimlik kuramları, ardından yardım etme ve son olarak gayri-insanileştirme (dehumanization) literatürü incelenecektir.

1.1. Sosyal Kimlik Kuramı

Sosyal Kimlik Kuramı, grupların nasıl oluştuğunu ve grupların kişiler üzerinde ve kişilerarası ilişkilerde yarattığı etkileri incelemektedir (Hogg 2006). Bu kurama göre, her birey bir gruba üyedir ve bireyler, kendi grup üyeleri ve diğer gruplara üye kişiler ile sürdürülen ilişkilerin doğasına göre şekillenen bir grup kimliği kazanmaktadır (Hortaçsu 2014). Bu grup kimliği, kişinin kendini ve başka insanları algılama biçimini etkilemektedir. Sosyal kimlik kuramı, grupların oluşmasında kendini ve diğerlerini değerlendirme gibi bilişsel süreçlere vurgu yapmaktadır. Sosyal kimlik kuramı, öncelikle gruplar-arası ilişkileri incelemek, kategorileme, gruplar-arası karşılaştırma ve bu kavramlara bağlı olarak gelişen önyargı, ayrımcılık gibi sosyal olayları anlamlandırmak için geliştirilmiş olsa da zamanla, grup oluşumunda ve grupların varlığını sürdürmesindeki mekanizmalar, grup kimliğinin benliğe etkileri gibi konular araştırmacılar tarafından kavramsallaştırılmıştır; dolayısıyla, kuramın kapsamı genişlemiştir (Hogg, 2006). Bu bölüme sosyal kimlik kuramının temel kavramları açıklanarak devam edilecektir.

1.1.1. Kategorileme (Sınıflandırma)

Kategorileme (sınıflandırma; categorization), grupların oluşmasındaki temel bilişsel mekanizmadır (Tajfel 1974; Tajfel ve Turner 1979). İnsanlar, yaşadıkları dünyayı anlamlandırabilmek için, nesneleri, kişileri, diğer canlıları, kategorilere ayırmaktadır. Bu kategorileme, karmaşıklığı gidermede kolaylık sağlayarak kişinin dünyayı anlamlandırmasını sağlamaktadır (Brewer 2007). Sosyal kategorileme, kişileri belirli özellikler temelinde kümeleme şeklinde tanımlanabilir. Öncelikle ırk, cinsiyet, dini inanç gibi belirli özellikler temelinde yapılmaktadır (Hogg 2006). Tıpkı nesneleri, canlıları, bilgileri sınıflandırmada olduğu gibi sosyal kategorileme de kişiye basitlik sağlamaktadır. Dolayısıyla, sosyal kategorileme, diğer insanları anlamaya ve onlarla ilişkileri düzenlemeye yardımcı olmaktadır (Brewer 2007). Sosyal kategorilemenin en önemli çıktısı grup algısının oluşmasıdır.

Kategorileme sonucunda bireyler bazı insanları kendilerine benzer ve yakın görmekte ve bu insanlarla kendini aynı kategoride değerlendirmektedir (Tajfel ve Turner 1979). Kişinin bir kategori ile kendini yakın ve benzer hissetmesi bu kategoriye zıt bir kategoriye de beraberinde getirmektedir (Hogg ve Abrams 1998). Değerlendirici, kendisine uzak hissettiği zıt kategorideki kişilerle kendisini farklı görmektedir (Tajfel ve Turner 1979). Sosyal kategorileme, grup algısının özünü oluşturmaktadır. Ortak kategoriye paylaşılan kişiler birlikte iç-grubu ve kendilerinden farklı kategorileri paylaşan insanlar ise bu kişiler için dış-grubu oluşturmaktadır (Hogg 2006). McGarty ve diğerleri (2009), bir sosyal kategoriye grup üyeliği ile eşitlemenin yanıltıcı olduğundan bahsetmektedir. Sosyal kimlik kuramına göre, iç-grubun nesnel ve statik sosyal kategorilere dayalı olarak ele alınmadığını, sosyal bir kategorinin onu algılayanın benliğinin bir parçası olarak görülene kadar iç-grup olarak atfedilemeyeceğini belirtmektedirler. Başka bir anlatımla, sosyal kimlik kuramına göre, kişi belirli bir kategori ile özdeşim kurmadıkça, söz konusu kategori onun için bir iç-grup değildir. Oysa, McGarty ve diğerleri (2009) ortak fikirlere sahip kişilerin de sosyal grup olarak kabul edilebileceğini ileri sürmektedir (opinion-based groups). Özellikle kolektif eylemlerle ilgili yapılan araştırmalarda, bir gruba kurulan özdeşimin (örneğin

toplumsal cinsiyet kategorisi olarak kadınlar) o grubun lehine yapılan eylemlere katılımı yordamadığı gösterilmiştir (Kelly ve Breinlinger 1995).

Çoklu Sosyal Kategorileme (Multiple Categorization) kuramına göre, kişiler kendilerini ve diğer insanları tek bir kategoride değerlendirmemektedir. Dolayısıyla kişilerin birden fazla gruba üyeliği bulunmaktadır (Crisp ve Hewstone 2007). Kişi için bir kategoride dış-grup üyesi olan biri başka bir kategoride iç-grup üyesi olabilmektedir. Örneğin, psikolog bir kadın ve psikolog bir erkek, cinsiyet açısından farklı cinsiyet gruplarının üyesi olmakla birlikte her ikisi de psikolog olduğu için aynı meslek grubunun üyesidir. Benzer şekilde, psikolog bir kadın ile avukat bir kadın cinsiyet açısından aynı kategoriye paylaşılsalar da meslek bakımından farklı grupların üyesidir (Crisp ve Hewstone 2007).

1.1.2. Sosyal Karşılaştırma, Sosyal Hareketlilik ve Sosyal Değişim

Kişiler kendilerini ve diğer insanları kategoriledikten sonra, bir grup üyeliği kazanmaktadır. Bireyler, kendi gruplarının ve diğer grupların sahip olduğu nitelikleri, avantajlı ve dezavantajlı özelliklerini değerlendirmektedir. Sosyal karşılaştırma (social comparison), iç-grup ile dış-grubu birbirinden farklı kılan özelliklerin değerlendirilme sürecidir (Tajfel ve Turner 1979). Bu yolla, iç-grup ile dış-grup arasındaki fark belirginleşmektedir (Hogg ve Abrams 1998). Sosyal karşılaştırma sonucunda iç-grubun daha olumlu dış-grubun ise daha olumsuz algılanması durumu, iç-grup yanlılığına (ingroup bias), dış-grup ayrımcılığına (outgroup derogation) ve önyargıya neden olmaktadır (Hogg 2006; Tajfel ve Turner 1979).

Sosyal karşılaştırma, grup üyelerinin benlik saygısını etkilemektedir. Sosyal karşılaştırma sonucunda iç-grup daha avantajlı durumda ise benlik saygısı artmaktadır (Hogg ve Abrams 1998; Hogg 2006, Tajfel ve Turner 1979). Üyesi olunan sosyal grup, daha dezavantajlı konumda olduğunda ve bu durum birey açısından yeteri kadar memnun edici olmadığında iki strateji kullanılmaktadır. Bunlardan ilki sosyal hareketlilik (social mobility) diğeri ise sosyal değişimdir (social change). İç-grup yeteri kadar avantajlı ve doyum verici değilse kişiler sosyal gruplarını değiştirmek

istemektedir. Sosyal statüyü değiştirmek için gösterilen çaba buna örnek verilebilir. Sosyal değişim her ne kadar mümkün gibi görünse de ırk, cinsiyet gibi özellikler belirgin ve değiştirilmesi zor özellikler oldukları için bu özellikler açısından başka gruplara geçiş zor olmaktadır. İç-grubun dezavantajlı konumunu değiştirmek için gösterilen çabalardan biri ise sosyal değişimdir. Sosyal değişim, ait olunan grubun yapısında değişim yoluna giderek grubun konumunu iyileştirme çabasıdır. Gruplar arasında geçirgenliğin (yüksek-statüli gruba geçmenin) az, neredeyse imkansız olduğu durumlarda kullanılan bir stratejidir (Hogg ve, Abrams 1998; Hogg 2006; Tajfel ve Turner 1979).

1.1.3. Kalıpyargılar, Normlar, Roller ve Protipler

Sosyal kimlik kuramı, grupların oluşmasını ve grupların devamlılığını sağlayan grup içi süreçleri de incelemiştir. Bu alt başlıkta, gruplarda görülen grup içi süreçler ve bunların grup içi ve gruplar arası ilişkiye etkileri incelenecektir.

Grup-içi süreçlerden biri her grubun kendine özel normları olmasıdır. Normlar, grup üyelerine, neyin doğru, neyin yanlış, neyin adil ya da ahlaklı olduğunu göstermektedir (Turner 1982). Dolayısıyla normlar, grup üyelerinin nasıl davranması ve düşünmesi gerektiğini, başka bir ifadeyle bir grup üyesinin olaylara göstereceği tepkiyi belirlemektedir (Baron ve Kerr 2003).

Normların bir diğer özelliği de grup üyelerinin grup içindeki konumlarının ve rollerinin normlara göre belirlenmesidir (Turner 1982). Gruplar görece homojendir ve grup üyelerine birbirinden farklı roller yüklenmektedir (Levine ve Moreland 1994). Roller, her bir grup üyesinin grup içindeki konumuna uygun olarak benimsemesi gereken tutum ve davranışlardır. Grup içinde üstlenilen roller farklılaştığı için bu rollere uygun olarak alt gruplar oluşmaktadır (Baron ve Kerr 2003). Roller grup üyelerinin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğini belirlediğinden, kişilerarası ilişkileri düzenlemektedir(Stets ve Burke, 2000).

Gruplar ile ilgili diğer önemli bir kavram da prototiplerdir. Prototipler, grubu açık bir biçimde diğer gruplardan ayırdığı düşünülen yani grubu ayırt ediciliği ve temsil ediciliği oldukça yüksek, grubun tanımlanmasındaki temel olan özelliklerden oluşmaktadır. Grup prototipine uygun bireyler, grup içinde en popüler, en sevilen ve sempati duyulan üyelerdir (Hogg, 1993; Hogg ve Herdie, 1991).

Kalıpyargılar, bir grubu diğer gruplardan ayıran ve grubun tüm üyelerince kabul edilmesi beklenen özelliklerdir (Hogg ve, Abrams 1998). Kalıpyargılar, sosyal kategorilemenin sonuçlarından biridir ve kişilerin düşünme ve davranma biçimini etkilemektedir (Tajfel, 1974). Kalıpyargılar, olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Kalıpyargılar, kategorileme, sosyal karşılaştırma, normlar ve roller çerçevesinde oluşmaktadır. Kalıpyargılar, hem grup içinde hem de grup dışı ilişkilerde önyargı ve ayrımcılığa, aynı zamanda gruplararası çatışmaya neden olabilmektedir. Cinsiyet kalıpyargılarının kadına yönelik ayrımcılığa neden olması, bu duruma örnek verilebilir (Hogg ve, Abrams 1998, 1998; Brewer, 2007; Tajfel, 1974).

1.1.4. Sosyal Kimlik

Gruplar kişilere, kendilerini ait hissedecekleri, kendilerinin tutum ve davranışlarına referans olacak bir grup kimliği sağlamaktadır. Dolayısıyla kişilere, niteliği üyesi oldukları gruplara göre belirlenen bir sosyal kimlik kazandırmaktadır. İnsanlar, diğer insanları kategorilediği gibi kendilerini de kategorilemektedir. Buna kendini kategorileme (self-categorization) denilmektedir. Kendini kategorileme aracılığı ile iç-gruba benzerlik artmakta ve dış-grupla farklılık ise keskinleşmektedir. Bir grubun normlarını, grubun kendinden beklediği rolleri benimsemek grup kimliğine bağlılığı artırmaktadır (Turner vd. 1994). Kişilerde, grubun prototipine uygun davranma eğilimi arttıkça kendi tutum ve davranışları ile grubun tutum ve davranışlarındaki örtüşme artmaktadır (Hogg ve Abrams 1998).

Sosyal kimlikler kişilerin kendilerini ve diğer insanları değerlendirme biçimlerini ve buna bağlı olarak davranışlarını düzenlemeyi sağlamaktadır. Kişiler bir başka kişi ile etkileşim içindeyken, etkileşim halinde olduğu kişi ile ilgili kısıtlı bir

bilgiye sahip olsa da kategoriler uyarıldığı için etkileşilen insanın nasıl biri olabileceği ve bu insanı nasıl algılaması ve ona karşı nasıl davranması gerektiğini değerlendirebilir (Hogg 2006). Kişilerin birbirinden farklı sosyal kimlikleri olabilmektedir. Bu kimliklerden birisi de cinsiyet kimliğidir (Deaux vd.1995). Cinsiyet her insan için belirgindir. İnsanlar birbirleri ile ilişkilerini şekillendirirken, bir insanın nasıl biri olabileceği düşünülürken cinsiyeti göz önünde bulundurulabilmekte ve cinsiyet temelli özelliklerine atıf yapılabilmektedir. Bireyler, cinsiyeti kendilerini ve diğer insanları tanımlayıcı bir özellikler olarak görmek ya da görmemek kişiden kişiye değişebilmektedir (Wood ve Eagley 2015). Cinsiyet kimliğini benimseyen kişi, grubun cinsiyet kimliğine uygun özellikleri benimsemekte ve kendini bu özellikler ile diğer cinsiyet grubundan farklılaştırmaktadır (Prislin ve Wood 2005).

1.2. Yardım Etme

Yardım etme davranışı, yardım edilen kişinin nitelikleri, edilecek yardımın türü, yardım edilen durum gibi pek çok değişken, yardım etme davranışını etkilemektedir. Yukarıda da anlatıldığı gibi, insanlar kendini (Turner vd. 1987) ve başkalarını değerlendirirken (Tajfel ve Turner, 1979), kategorilere ayırma eğilimindedir. Grup algısı yardım etmeyi etkilemektedir. Kişi, iç-grup üyelerini kendine benzer ve yakın hissettiğinden, bu kişilere karşı hissedilen sorumluluk daha fazladır. Araştırmalar, yardım talebinde bulunan kişi iç-grup üyesi olduğunda, dış-grup üyesine göre, daha fazla yardım etme eğilimi olduğunu göstermektedir (Dovidio vd. 1997; Levine, Cassidy ve Brazier 2002)

Levine, Cassidy ve Brazier (2002), bir çalışmalarında iç-grup üyelerinin yardım etme veya etmeme kararlarının, diğer grup üyelerinin yardım etme davranışını etkileyip etkilemediğini incelenmiştir. Yardımcı öğrenci, deney ortamına girdiğinde kendini katılımcılara aynı üniversiteden ya da farklı üniversiteden biri olarak tanıtmıştır. Yardımcı öğrenci katılımcılarla bir video izlemiş ve ardında yardım edeceğini ya da etmeyeceğini belirtmiştir. Yardımcı öğrencinin iç-grup üyesi olduğu ve yardım edeceğini söylediği koşulda, yardımcı öğrencinin yardım etmeyeceğini söylediği koşula

kıyasla katılımcıların yardım etme eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Aynı çalışmada, iç-grup üyesi olanlara dış-grup üyelerine kıyasla daha fazla yardım etme eğilimi olduğu bulunmuştur.

Bir başka çalışmada, iç-grup üyeliği tutulan takım ile manipüle edilmiştir. Katılımcıların tuttuğu takım ile mağdurun tuttuğu takım aynı olduğunda, yardım etme davranışının arttığı bulunmuştur. Deneyin sonraki aşamasında, futbol taraftarı olan ve futbol taraftarı olmayan mağdur profilleri sunulmuştur. Katılımcılar futbol taraftarı olan profillere daha fazla yardım etme eğilimi göstermiştir (Levine vd. 2005).

Sosyal kimliğin önemli bir boyutu da ırktır. Kişinin ırk kimliği uyarıldığında mağdurlara yardım etme davranışlarında farklılıklar görülmektedir. Bir çalışmada, katılımcıların İngiliz ya da Avrupalı kimliği uyarılarak Avrupa’da ya da Amerika’da yaşanan doğal afet mağdurlarına yardım etme eğilimleri incelenmiştir. İngiliz kimliği uyarıldığında farklı mağdur profillerine yardım etme davranışında anlamlı bir farklılık görülmezken, Avrupalı kimliği uyarıldığında Avrupalı mağdurlara yardım etme eğilimi, Amerikalı mağdurlara yardım eğiliminden yüksek bulunmuştur (Levine ve Thompson 2004).

İç-grup üyelerine yardım etmeyi etkileyen faktörlerden biri de empatidir. Bir çalışmada, iç-grup üyelerine yardım etme davranışında empati etkili iken, dış-grup üyelerine yardım etme davranışı üzerinde empatinin etkisi bulunamamıştır (Stürmer ve ark., 2006).

1.3. Gayri-İnsanileştirme (Dehumanization)

Gayri-insanileştirme, bir kişi ya da grubun başka kişi ya da gruplara göre insan olmaya atfedilen özellikleri daha az taşıdığı inancıdır. Dolayısıyla, bu kişi ya da gruplar, daha az insan algılanır. İnsan olmaya atfedilen özellikleri yeteri kadar taşımadığına inanılan kişi ya da gruplar, hayvanlara benzetilmekte ya da insan oldukları tamamen inkar edilerek bir nesne gibi algılanmaktadır (Haslam 2006).

Gayri-insanileştirme, önyargı, ayrımcılık, işkence ve soykırım gibi tutum ve davranışlara neden olmakta ve bu davranışları meşrulaştırma yollarından biri olarak işlev görmektedir (Bandura 1999; Harris ve Fiske 2011). Gayri-insanileştirme, şiddete maruz kalmış dezavantajlı konumdaki gruplara yönelebilmektedir (Kwan ve Fiske 2008). Ahlaki Uzaklaşma Kuramı'na göre, gayri-insanileştirme, soykırım, işkence gibi ahlakdışı saldırgan eylemleri zihinde normalleştirme yollarından biridir (Bandura 1999). Literatür incelendiğinde, dış-grupları iç-gruplara kıyasla daha az insan algılamının bu kişilerin insani özü daha az taşıdığına inanma ya da insani değerleri daha az taşıdığına inanma gibi farklı şekillerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda, gayri-insanileştirme metaforlar şeklinde de kendini göstermektedir. Dış-grupların, maymuna ya da böceğe benzetilerek bir hayvan ismiyle etiketlenmesi ya da parazit gibi bir asalak ismiyle etiketlenmesi bu durumuna örnek gösterilmektedir (Haslam ve Loughnan 2012).

Gayri-insanileştirmenin kapsamı 2000'li yıllarda genişlemiş ve çalışma yöntemi değişmiştir. Günümüzde gayri-insanileştirme, insanlık (humanness) tanımı ve bu insanlık tanımının içeriğini oluşturan özelliklerin iç-gruplara ve dış-gruplara atfedilmesinde görülen yanlışlıklar temelinde incelenmektedir (Haslam ve Loughnan 2012). Sonuç olarak, iç-gruplara insan olmaya atfedilen özelliklerin dış-gruplara göre daha fazla yüklendiği, yani dış-gruplara oranla iç-grupların daha fazla insan algılandığı gösterilmiştir (Leyens vd. 2001; Loughnan vd. 2014; Paladino vd. 2002). Gayri-insanileştirme, kişiler arası ve gruplararası ilişkileri olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Önyargı ve ayrımcılık gibi tutum ve davranışlara neden olduğu (Haslam 2006) için gayri-insanileştirmenin hedefindeki grupların kimler olduğu, gayri-insanileştirmenin hangi şekline maruz kaldığının incelenmesi önemli görülmüştür. Araştırmalar, gayri-insanileştirmenin ırk (Leyens vd. 2001), cinsiyet (Puvia ve Vaes 2013), sosyal sınıflar (Loughnan vd. 2014) gibi farklı gruplara uygulandığını göstermektedir.

Gayri-insanileştirme alanındaki önemli kuramlardan biri Leyens ve arkadaşlarının (2001) geliştirdiği alt insanlaştırma kuramıdır (infra-humanization theory). Bu kuram kişilere ya da gruplara öz atfetmeye dayanmaktadır. Tüm insanlar ve gruplar bir insanlık özü taşımaktadır. Bu öz insan olmanın gerekliliğidir (uniquely human essence). Bu özü belli bir ölçüde hayvanlar da taşıyabilmektedir. Ancak

insanlarda bu öz daha gelişmiş ve karmaşıktır. Dolayısıyla, insan olmanın gerekliliği olan bu öz, hayvanlarla karşılaştırıldığında insan doğasında daha fazla vardır ve bu nedenle insanı hayvanlardan ayıran, insanın bu özü hayvanlardan daha fazla taşımasıdır. Dil, akıl, duygulanma bu öze örnek verilebilir. Örneğin, hayvanlar da akıl yürütebilmekte ve öğrenebilmektedir. Ancak, insanlarda akıl yürütme ve muhakeme yeteneği hayvanlara göre çok daha gelişmiş ve karmaşıktır. Dolayısıyla, insanlar akli hayvanlara göre daha fazla taşımaktadır.

Alt-insanlaştırma kuramına göre, insan olmanın gerekliliği olan insani öz (human essence) dış-gruplara kıyasla iç-gruplara daha fazla atfedilmektedir. Bu yolla, iç-gruplar dış-gruplara göre üst insan (infra-human), dış-gruplar ise iç-gruplara göre alt insan (sub-human) olarak algılanmaktadır. Dış-gruplar, insani özü daha az taşıması nedeniyle hayvanlarla benzer algılanmaktadır (Demoulin vd., 2005; Leyens vd., 2001; Paladino vd., 2002).

Alt-insanlaştırma kuramında, insani özü gruplara atfetmedeki yanlılıklar duygular temelinde incelenmiştir (Leyens vd. 2001). Belirli duygular, insanlar ve hayvanlar arasında ortaktır. Bazı duygular ise insana özgüdür (uniquely human emotions). İnsanlar ve hayvanlar arasında ortak olan bu duygulara birincil duygular, insana özgü duygulara ise ikincil duygular denilmektedir. Hem birincil hem de ikincil duygular olumlu ve olumsuz duygu türlerini içermektedir. Olumlu birincil duygulara, sevinç, sempati; olumsuz birincil duygulara acı, ağrı, korku; olumlu ikincil duygulara, takdir, merhamet, empati; olumsuz ikincil duygulara, umutsuzluk, utanç ve pişmanlık örnek verilebilmektedir. Araştırmalar birincil duyguların iç-gruplar ve dış-gruplara atfedilmesinde anlamlı farklılıklar olmadığını ancak ikincil duyguların iç-gruplara dış-gruplara göre fazla atfedildiğini, dolayısıyla iç grubun insani özü dış-gruplara göre daha fazla taşıdığını, dış-grupların ise insani özü taşıma açısından hayvanlarla benzer algılandığını göstermektedir (Demoulin vd. 2005; Leyens vd. 2001; Paladino vd., 2002).

Haslam ve Loughnan (2012), alt-insanlaştırma kuramının, insanlık algısı ve gayri-insanileştirmenin tanımlanma ve araştırılma biçimini oluşturduğunu belirtmiştir ve bunu dört nedene bağlamıştır. Öncelikle, insani özün bir parçası olan duyguları dış-

gruba daha az atfetmek, bu grupları iç-gruba göre daha az insan olarak algılamaktır. Bu nedenle, insani özü taşımada iç-grup yanlılığı, bir çeşit dış-grubu gayri-insanileştirme şeklidir. İkinci olarak, alt-insanlaştırma kuramı, insanlık algısının sosyal algının önemli bir parçası olduğunu göstermiştir. Üçüncüsü, alt-insanlaştırma kuramı, insanlık kavramına bilimsel olarak sınanabilecek bir tanım getirmiştir. Son olarak, bu kuram insanlık tanımının bilimsel olarak çalışılabileceği bir yöntem geliştirmiştir. Alt-insanlaştırma kuramı, bu noktada gayri-insanileştirme kavramının kuramsallaştırılmasında önemli bir kuram olarak anılmıştır (Haslam ve Loughnan 2012).

Gayri-insanileştirme kuramı, öncelikle insan olmanın tanımlamasını yapmaktadır. Bu kurama göre, insan olma iki boyutlu bir yapıdadır. Bu boyutlardan biri insana özgü özelliklerdir (human uniqueness), diğeri ise insan doğasıdır (human nature; Haslam 2006). İnsana özgü özellikler (human uniqueness), hayvanlara oranla insanlarda daha fazla olan özelliklerdir. Bu özellikler, medenilik (civility), naziklik, ahlaklılık, akıllılık ve olgunluktur. Bir kişi ya da grubun insana özgü bu özelliklere sahip olmadığı düşünüldüğünde, bu kişi ya da gruplar hayvanlarla benzetilerek gayri-insanileştirilmektedir. Gayri-insanileştirmenin bu şekline, hayvansı gayri-insanileştirme (animalistic dehumanization) denilmektedir. Hayvansı gayri-insanileştirme, insanlar ile hayvanlar arasında bir karşılaştırma yapılması ve bu özelliklerin insanlara hayvanlardan daha fazla yüklenmesi sebebiyle alt-insanlaştırma kuramıyla ilişkilidir.

İnsan doğası, biyolojik ve kalıtsal olarak yalnızca insana ait olan özellikleri kapsamaktadır. Bu özellikler, hislenmek, samimi olmak, esnek düşünebilmek, aktif olmak ve derin olmaktır. Bir kişi ya da grubun bu özellikleri yeteri kadar taşımadığını düşünmek, bu kişilerin insani doğalarının inkarı anlamına geldiğinden bu da bir gayri-insanileştirme şeklidir. Bu kişiler insan doğaları inkar edildiği için bir nesne ya da makineye benzetilmektedir. Gayri-insanileştirmenin bu şekline mekanistik gayri-insanileştirme (mechanistic dehumanisation) denilmektedir (Haslam 2006).

İnsan doğasına ait özellikler benzer ve değişmez iken, insana özgü özellikler, kültürler arasında değişkenlik göstermektedir. İnsana özgü özellikler, insan doğasını

hayvan doğasından ayırması açısından alt-insanlaştırma kuramı ile, insan doğası ise insanlığı tanımlaması ve mekanikleştirmeye vurgu yapması bakımından nesneleştirme (objectification) kuramı ile ilişkilidir (Haslam 2006).

Gayri-insanileştirme iki farklı şekilde görülebilmektedir. Öncelikle, kişiler insani özellikleri kendilerine ve iç-grup üyelerine dış-grup üyelerine oranla daha fazla atfetme eğilimdedir. Bir çalışmada, kişilerin insan doğasına ait özellikleri, iç ya da dış-grup üyesi olması fark etmeksizin, diğerlerine oranla kendilerine daha fazla atfettiği bulunmuştur (Haslam vd. 2005). İkinci olarak, bireyler, iç-grupları dış-gruplara göre daha fazla insan algılamaktadır. Haslam ve arkadaşları (2005), insana özgü özelliklerin dış-gruba oranla iç-gruba daha fazla atfedildiğini bulmuştur. Amerika, Avustralya ve İngiltere’de örtük ölçüm alınarak yürütülen kültürlerarası bir çalışmada, üç ayrı kültürde toplumsal statüsü düşük olan kişilerin hayvanlara benzetilerek gayri-insanileştirildiği bulunmuştur (Loughnan vd. 2014).

İnsana özgü özelliklerin ve insan doğasına ait özelliklerin iç-grup ve dış-gruba atanmasında kültürler arasında farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılığın ırklar temelinde incelendiği araştırmalar yürütülmüştür. Bu çalışmaların birinde, Çinli ve Avustralyalı öğrenciler arasında kendi kültürlerine ve diğer kültüre insana özgü özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri atfetmede anlamlı farklılıklar olduğu gösterilmiştir (Bain vd. 2009). Bir diğer çalışmada, Çinliler insan olmayı tanımlarken insana özgü özelliklere Avustralyalılara göre daha fazla vurgu yapmıştır (Bain vd. 2012). İtalyanlar ise, insana özgü özellikler açısından iki gruptan da ayrılmamıştır. İnsan doğasına ait özellikler ise Avustralyalılar ve İtalyanlar arasında Çinlilere göre daha fazla atfedilmiştir. Bu araştırmada, İtalyan ve Avustralyalıların insan doğasına ait özelliklere daha fazla önem verdiği bulunmuştur.

Gayri-insanileştirme kuramında sosyal olarak dışlanan kişilerin kendilerini ve kendilerini dışlayan kişileri nasıl değerlendirdiği de ele alınmıştır. Sosyal olarak dışlanan kişiler, kendilerini dışlayanlar tarafından gayri-insanileştirildiklerini düşünmektedirler ve kendileri de onları dışlayanları daha az insan olarak algılamaktadır (Bastian ve Haslam, 2010). İnsan olmaya atfedilen özelliklerinden iç-gruba ve dış-gruba

ait olanların hangileri olduğu belirginleştirildiğinde, iç-gruba ait olduğu düşünülen özellikler, dış-grubun sahip olduğu özelliklere göre daha insani görülmektedir (Paladino ve Vaes, 2009). Kişilerin ait olduğu aile, arkadaşlık gibi sosyal bağlar uyarıldığında, kişiler dış-grupları daha fazla gayri-insanileştirmektedir (Waytz ve Epley 2012).

1.3.1. Kadınların Gayri-insanileştirilmesi

Gayri-insanileştirmenin araştırıldığı sosyal gruplardan biri de kadınlardır. Kadınların gayri-insanileştirilmesi ile ilgili çalışmalar kadının nesneleştirilmesi ile birlikte ele alınmaktadır (Haslam ve Loughnan 2012). Bu bölümde, öncelikle nesneleştirme literatürüne yer verilecek, ardından kadınların gayri-insanileştirilmesi ile ilgili araştırmalar incelenecektir.

Nesneleştirme, kişileri duygu, düşünce ve davranışları ile değerlendirmek ve tanımlamak yerine, bedenleri ve uzuvlarından ibaret algılama yani bedeni ve kişiliği ile bir bütün olarak değerlendirememesi şeklinde tanımlanabilir (Nussbaum 1995). Nesneleştirilen kişilerin beden bütünlüğü ve özerkliği ihlal edilebilir, bu kişiler bedenleri ve uzuvlarından ibaret algılandıklarından benzer beden ve uzuvlarla rahatça değiştirilebilir (fungibility) görülebilmektedir Nesneleştirilen kişinin kendi bedeni üzerinde kontrolü olmadığı, bu nedenle kendi isteği dışında bedenine sahip olunabileceği ve kişinin bu durumdan rahatsız olmayacağı düşünülmektedir (Frederikson ve Robertson, 1997; Nussbaum, 1995).

Kadının bedeninin ve dış görünüşünün ön plana çıkarılması, kadınların medyada cinsel nesne gibi yansıtılması, kadınların nesneleştirilmesine; nesneleştirme ise kadınlara cinsel tacizde bulunma eğilimine neden olmaktadır (Rudman ve Borgida, 1995). Pornografi ve kadının bedeninin ön plana çıkarıldığı reklamlar, kitle iletişim araçlarında kadının nesneleştirilme şekillerinden bazılarıdır (Frederikson ve Robertson, 1997). Kadınları nesneleştirme şekillerinden biri de akıl ve bilişsel yük gerektiren işlerin kadınlara uygun bulunmamasıdır (Puvia ve Vaes, 2013). Nesneleştirme, cinsel tacizi meşrulaştırma yollarından biridir ve kadınlara cinsel tacizde bulunma eğilimini artırmaktadır (Rudman ve Meschler, 2012). Nesneleştirme literatüründeki önemli

kavramlardan biri de kendini nesneleştirmedir (self-objectification). Kendini nesneleştirme, dış görünüşe, bedene ve güzelliğe artmış ilgi ile kendini gösterir. Cinsel tacize (ıslık çalma, bakma gibi) maruz kalma kendini nesneleştirme ile ilişkidir (Fairchild ve Rudman, 2008).

Araştırmalar, kadınların nesneleştirildiğinde gayri-insanileştirildiğini göstermektedir (Loughnan, Pina, Vasquez ve Puvia, 2013; Puvia ve Vaes, 2013; Vaes, Paladino ve Puvia, 2011). Puvia ve Vaes (2013) bir çalışmalarında cinsel olarak nesneleştirilmiş kadınların hayvansı gayri-insanileştirildiğini, nesneleştirilmiş kadınları gayri-insanileştirmede cinsiyetler arasında fark bulunmadığını, kendini nesneleştiren kadınların nesneleştirilmiş kadınları daha fazla gayri-insanileştirdiğini göstermiştir. Aynı çalışmada, erkeklerin kadınları hayvani gayri-insanileştirmesi arttıkça, kadınlara tecavüz etme eğiliminde ve tecavüz mağdurlarına olumsuz tutumlarda artış olduğu bulunmuştur.

Bir başka çalışmada ise nesneleştirilmiş kadınların, nesneleştirilmemiş kadınlar, nesneleştirilmiş ve nesneleştirilmemiş erkeklere göre daha fazla gayri-insanileştirildiği bulunmuştur (Puvia ve Vaes, 2011). Kadınların nesneleştirilmiş kadınları bir dış-grup üyesi olarak değerlendirmeleri nedeniyle, erkeklerin ise nesneleştirilmiş kadınları daha çekici bulmaları nedeniyle gayri- insanileştirdiği bulunmuştur.

Kadınları gayri-insanileştirmenin bir şekli de onları daha az sıcak (warmth) ve yetkin (competence) görmektir. Bir çalışmada nesneleştirilmiş kadınların, nesneleştirilmemiş kadınlara göre ahlaki duyarlılığının ve aklının daha az algılandığı, nesneleştirilmiş kadınların başına gelenlerden dolayı daha suçlu görüldüğü ve dolaylı yoldan sorulduğunda nesneleştirilmiş kadının daha az mağdur algılandığı bulunmuştur (Loughnan, Pina, Vasquez ve Puvia, 2013). Kadınların dış görünüşüne odaklanması ya da kişiliğine odaklanması, gayri-insanileştirmelerinde farklılığa neden olmaktadır (Heflick ve Goldenberg, 2009; Heflick, Goldenberg, Cooper ve Puvia, 2010). Dış görünüşüne odaklanılan kadınlar, kişiliğine odaklanılan kadınlara göre daha fazla gayri-insanileştirmektedir (Heflick ve Goldenberg, 2009). Bir başka çalışmada ise, dış görünüşüne ve kişiliğine odaklanılmış kadın ve erkek hedefler arasında gayri-

insanileştirme açısından farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bu çalışmada nesneleştirilmiş kadınların, nesneleştirilmemiş kadınlar, nesneleştirilmiş erkekler ve nesneleştirilmemiş erkeklere göre daha az yetkin, sıcak ve ahlaklı algılandığı bulunmuştur. Dış görünüşüne odaklanılan erkek ve kişiliğine odaklanılan erkek arasında sıcak, yetkin ve ahlaklı bulma açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Heflick, Goldenberg, Cooper ve Puvia, 2010).

Leyens ve arkadaşları (2001), kadınların duygusal oldukları kalıpyargısı nedeniyle alt-insanlaştırma kuramı çerçevesinde kadınlarla çalışmanın uygun olmayacağını belirtmiştir. Ancak alt-insanlaştırma kuramı temel alınarak yürütülmüş bir çalışmada, cinsiyetçiliğin kadınlara birincil ve ikincil duyguları yükleme ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yüksek düşmanca cinsiyetçilik ile kadınlara pozitif ikincil duyguları yüklenmenin negatif ilişkili olduğu, yüksek korumacı cinsiyetçilik arttıkça pozitif ikincil duyguları kadınlara atfetmenin arttığı bulunmuştur (Viki ve Abrams, 2003).

Kadınların gayri-insanileştirmesi normlara uygunlukla ilişkilidir. Bir çalışmada, eşinden şiddet gören iki mağdur kadın profili sunulmuştur (Baldry, Pacilli ve Pagliaro, 2015). Bu kadınlardan birinin eşini aldattığı bilgisi verilmiştir. Eşini aldattığı bilgisini alan katılımcıların, böyle bir bilgi almayan katılımcılara göre şiddet gören kadını daha fazla gayri-insanileştirdiği, mağdur profili ile mağdura yardım etme arasındaki ilişkiye insanlık algısının aracılık ettiği bulunmuştur.

1.4. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırmanın amacı, grup algısı ve tecavüzün gayri-insanileştirme ve yardım etme davranışına etkisini incelemektir. Yukarıda da değinildiği gibi kişiler kendilerini ve diğer insanları cinsiyetleri temelinde değerlendirebilmekte ve cinsiyet kalıp yargılarını benimseyebilmektedir (Wood ve Eagley 2015). Kalıpyargılar, bir grubun taşıdığı özelliklerin neler olduğu ile ilgili inançlardır (Hogg ve Abrams 2008). Buradan hareketle bu çalışmada kadınların yaşadıkları toplumda kadın olmaya atfedilen

kalıpyargıları benimseyip benimsememesinin ve kadın prototipine uygun davranıp davranmamasının hemcinslerini kendilerine ne kadar benzer ve yakın algıladıklarını etkileyeceği düşünülmektedir. Türk toplumunda kadın prototipine benzer olan ve kadın olmayı tanımlayan cinsiyet kalıpyargılarını benimseyen kadınların diğer kadınlar tarafından kendilerine benzer ve yakın algılanacakları, bunun yanında kadın prototipine ve kadın olmayı tanımlayan cinsiyet kalıpyargılarına uygun davranmayan kadınların ise kendilerine daha uzak algılanacakları düşünülmektedir. Sosyal Kimlik Kuramına göre benzerlik ve yakınlık grup algısının oluşmasına neden olmaktadır (Turner ve Tajfel 1979). Bu bilgi temelinde, kadınların kendilerine benzer ve yakın hissettikleri kadınları bir iç-grup üyesi olarak algılayacakları aksine kendilerine uzak hissettikleri kadınları ise ayrı dış-grup olarak görecekları düşünülmektedir. Kadınların kadınları iç-grup ya da dış-grup olarak algılamasının ise gayri-insanileştirmeyi ve yardım etmeyi etkileyeceği düşünülmektedir. Bu noktada araştırmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır.

1.4.1. Araştırmanın Hipotezleri:

- Hipotez 1: İnsana özgü özellikler iç-grup üyesi algılanan kadına, dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 2: İnsana özgü özellikler tecavüze uğramamış kadınlara, tecavüze uğramış kadınlara göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 3: İnsana özgü özellikler, tecavüze uğramış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 4: İnsana özgü özellikler, tecavüze uğramamış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramamış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 5: İnsana özgü özellikler, tecavüze uğramamış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış iç-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 6: İnsana özgü özellikler, tecavüze uğramamış dış-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.

- Hipotez 7: İnsan doğasına ait özellikler, iç-grup üyesi algılanan kadına, dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 8: İnsan doğasına ait özellikler, tecavüze uğramamış kadınlara, tecavüze uğramış kadınlara göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 9: İnsan doğasına ait özellikler, tecavüze uğramış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 10: İnsan doğasına ait özellikler, tecavüze uğramamış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramamış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 11: İnsan doğasına ait özellikler, tecavüze uğramamış iç-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış iç-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 12: İnsan doğasına ait özellikler, tecavüze uğramamış dış-grup üyesi algılanan kadına, tecavüze uğramış dış-grup üyesi algılanan kadına göre daha fazla atfedilecektir.
- Hipotez 13: İç-grup üyesi algılan tecavüze uğramış kadına yardım etme eğilimi, dış-grup üyesi algılanan tecavüze uğramış kadına yardım etme eğilimden daha fazla olacaktır.

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde öncelikle araştırmanın gerçekleştirildiği örneklem tanıtılacak ardından veri toplama araçları ve işlem ile ilgili bilgi verilecektir.

2.1. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Düzce Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan yaşları 18 ile 24 (ort=21.15, s.s.=1.53) arasında değişen, 88 kadın üniversite öğrencisi oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Değişkenleri ve Araştırma Deseni

Bu araştırmada katılımcılara öyküler şeklinde sunulan kadın profilleri bağımsız değişkenler olarak ele alınmaktadır. Bu iki kadın profili üzerinden dört koşul oluşturulmuştur. Her katılımcı bu dört koşuldan birine seçkisiz olarak atanmış dolayısıyla öykülerden yalnızca birini okumuştur. Araştırmada sunulan ilk kadın profili sevgilisi ile gezmeyi seven, bara giden, alkol alan bir kadındır. Bu kadın profili, koşul 1 ve koşul 3 oluşturulmuştur. Koşul 1'de kadın profili sunulurken koşul 3'te kadın profilinin sunulmasına ek olarak bu kadının bir gece bar çıkısında tecavüze uğradığı bilgisi verilmiştir. İkinci profil ile koşul 2 ve koşul 4 oluşturulmuştur. Koşul 2'de kadın profili olduğu gibi tanıtılmış, koşul 4 ise bu kadının bir gece grup ödevini tamamladıktan sonra evine dönerken tecavüze uğradığı bilgisi verilmiştir.

Tablo 2.1: Deney Deseni ve Örneklem Sayıları

		TECAVÜZ		
		Tecavüze Bilgisi Verilmiş	Tecavüze Bilgisi Verilmemiş	TOPLAM
GRUP ALGISI	İç-grup	27	22	49
	Dış-grup	16	23	39
	TOPLAM	43	45	88

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için bir demografik bilgi toplama formu sunulmuştur. Araştırmanın bağımsız değişkenleri sunulan kadın profillerinin sunulduğu öykülerle oluşturulmuş iç-grup/dış-grup algısı ve tecavüze uğradığı bilgisi alma/almama koşullarıdır. Araştırma sonucunda kadın profillerinin iç-grup ya da dış-grup olarak algılanması beklenmiştir. Bunu görmek için sunulan kadın profillerinden sonra katılımcıların hedefle yakınlık derecesi, katılımcıların hedefe ait özelliklere kendilerinin ne kadar sahip olduğu, sunulan kadın profillerine benzer arkadaşlarının olup olmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca bir ölçekle, katılımcıların bu profillere ait özellikleri kendilerinin ne kadar taşıdıklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenleri ise gayri-insanileştirme ve yardım etmedir. Gayri-insanileştirmeyi ölçmek için Haslam (2006) tarafından belirlenen 10 insan doğasına ait (human nature) ve 10 insana özgü özellik (human uniqueness) olmak üzere toplam 20 özellik sunulmuştur. Yardım etme eğilimini ölçmek için, yardım etme literatürüne dayanarak bir ölçek geliştirilmiştir. Veri toplama araçları aşağıda tanıtılmıştır.

2.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda katılımcılara yaş, cinsiyet, üniversite, bölüm, sınıf, medeni durum bilgileri sorulmuştur.

2.3.2. Manipölasyon Öyküleri

Araştırmada katılımcılara iki ayrı kadın üniversite öğrencisi kadın profili sunulmuştur. Bu profiller oluşturulurken nesneleştirme nin karıştırıcı olmaması için kadın öğrencilerin fiziksel özelliklerine ve dış görünüşlerine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Profildeki kadınların kişilik özelliklerini yansıttığı düşünülen hobilerinden bahsedilmiştir. Bunun dışında, profillerden birinde kadının derslerinde başarılı olduğu bilgisi sunulmuş, diğerinde ise bu bilgi sunulmamış ancak kadının sevgilisi olduğu bilgisi verilmiştir. Buradaki amaç, kadınlarla ilgili toplumsal normlarla uyumlu olmadığı düşünülebilecek bir özelliğin (sevgilisi olmak) manipüle edilmek istenmesidir. Bu iki kadın profili ile dört koşul oluşturulmuştur. Deney grubunda kontrol grubundan farklı olarak kadınların tecavüze uğradığı bilgisi verilmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki manipölasyon öyküleri aşağıda sunulmuştur. Katılımcıların manipölasyonu anlayıp anlamadıklarını belirlemek için katılımcılara “Sizce Ayşe Ö. nasıl biridir?” ve “Sizce Ayşe Ö.’nün başına ne gelmiştir?” şeklinde iki adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Ayşe Ö. nasıl biridir sorusuna öyküde verilen özelliklerden bahsetmeyen kişilerin ve tecavüz bilgisi alma koşullarında Sizce Ayşe Ö.’nün başına ne gelmiştir sorusuna tecavüz cevabını vermeyen kişilerin örneklemden çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda tüm katılımcıların bu iki soruya beklendiği gibi cevap verdiği görülmüştür. Kadın profilleri ve oluşturulan koşullar aşağıda sıralanmıştır.

2.3.2.1. Birinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Koşullar

1) Tecavüze Uğramış Dış-grup Üyesi Algılanan Kadın Profili (Koşul 1)

“Ayşe Ö. 24 yaşında, bekar bir üniversite öğrencisidir. Sevgilisi ile birlikte gezmekten hoşlanmaktadır. En sık gittikleri yerler sahil şehirleridir. Ayşe Ö., sevgilisi ile mümkün olduğunca bu şehirlerdeki güzel plajlarda vakit geçirmekte ve sahilde güneşlenirken çektiydikleri fotoğrafları kendi sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır. Ayşe, arkadaşları ile birlikte sosyalleşmeyi, akşamları arkadaşları ile birlikte dışarı çıkmayı ve bir kaç kadeh içmeyi sevmektedir. Ayşe kırmızı şarabı, beyaz şaraba tercih etmektedir. Hayranı olduğu rock grubu sahne alacağı günlerde elinden

geldiğince barda en ön sıralarda yerini ayırtmayı ihmal etmemektedir. Ayşe, bir gece bar çıkışında arkadaşlarından ayrılmış ve evine yakın sokakların birinde yanına yaklaşan bir erkeğin tecavüzüne uğramıştır.”

2) Tecavüze Uğramamış Dış-grup Üyesi Kadın Profili (Koşul 3)

“Ayşe Ö. 24 yaşında, bekar bir üniversite öğrencisidir. Sevgilisi ile birlikte gezmekten hoşlanmaktadır. En sık gittikleri yerler sahil şehirleridir. Ayşe Ö., sevgilisi ile mümkün olduğunca bu şehirlerdeki güzel plajlarda vakit geçirmekte ve sahilde güneşlenirken çektiydikleri fotoğrafları kendi sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır. Ayşe, arkadaşları ile birlikte sosyalleşmeyi, akşamları arkadaşları ile birlikte dışarı çıkmayı ve bir kaç kadeh içmeyi sevmektedir. Ayşe kırmızı şarabı, beyaz şaraba tercih etmektedir. Hayranı olduğu rock grubu sahne alacağı günlerde elinden geldiğince barda en ön sıralarda yerini ayırtmayı ihmal etmemektedir.”

2.3.2.2. İkinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Koşullar

1) Tecavüze Uğramış İç-Grup Üyesi Kadın Profili (Koşul 2)

“Ayşe Ö., 24 yaşında bekar bir üniversite öğrencisidir. Derslerine düzenli devam etmekte, arkadaşları ve hocaları ile iyi geçinmektedir. Düzenli aralıklarla fırsat buldukça ailesini ziyaret etmektedir. Her zaman güler yüzlüdür ve insanları incitmekten kaçınmaktadır. Derslerinde başarılıdır ve verdiği ödevler hocaları tarafından beğenilmektedir. Arkadaşları ile ders saatleri dışında buluşmakta birlikte bir kafede toplanıp sohbet etmeyi ve “tabu” gibi grup oyunları oynamayı sevmektedir. Ayşe grup ödevlerinin aranılan isimlerinden biridir. Ayşe, bir gece arkadaşları ile grup ödevini tamamlamak için arkadaşları ile buluşmuştur. Arkadaşları ile ayrıldıktan sonra, evine yakın sokakların birinde yanına yaklaşan bir erkeğin tecavüzüne uğramıştır.”

2) Tecavüze Uğramamış İç-Grup Üyesi Kadın Profili (Koşul 4)

“Ayşe Ö., 24 yaşında bekar bir üniversite öğrencisidir. Derslerine düzenli devam etmekte, arkadaşları ve hocaları ile iyi geçinmektedir. Düzenli aralıklarla fırsat buldukça ailesini ziyaret etmektedir. Her zaman güler yüzlüdür ve insanları incitmekten kaçınmaktadır. Derslerinde başarılıdır ve verdiği ödevler hocaları tarafından

beğenilmektedir. Arkadaşları ile ders saatleri dışında buluşmakta birlikte bir kafede toplanıp sohbet etmeyi ve “tabu” gibi grup oyunları oynamayı sevmektedir. Ayşe grup ödevlerinin aranılan isimlerinden biridir. Ayşe, bir gece arkadaşları ile grup ödevini tamamlamak için arkadaşları ile buluşmuştur.

2.3.3. Manipülasyon Öykülerinde Sunulan Kadınlar ile Yakınlık

Katılımcıların, hikayede profili sunulan kadını iç-grup ya da dış-grup üyesi olarak algılayıp algılamadığını görmek için yakınlık algısını içeren üç ayrı soru yöneltilmiştir. Her bir soruyu 0’dan (Hiç) 6’ya (Tamamen) uzanan 7’li Likert tipi derecelendirme ile değerlendirmeleri istenmiştir. Bu sorular: “Kendinizi Ayşe Ö. ile ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?”, “Kendinizin Ayşe Ö. ile ne derece ortak yanları olduğunu düşünüyorsunuz?” ve “Ayşe Ö. ile ne kadar arkadaş olmak isterdiniz?” sorularıdır. Bu üç sorudan alınan puanın tek bir puan olarak genel yakınlık algısını temsil edeceği düşünülmüştür. Dolayısıyla, bu sorular ile Yakınlık Ölçeği oluşturulmuş ve geçerlilik (bkz: Bulgular 3.1.) ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa (α) iç tutarlılık katsayısı .90 bulunmuştur. Bu analiz sonunda, bu üç madde toplanarak ölçek puanı elde edilmiş, analizlere katılımcıların bu puanı dahil edilmiştir.

2.3.4. Grup Benzerliği

Manipülasyon öykülerindeki kadınlara benzerliği görebilmek için bu öykülerden yola çıkılarak oluşturulmuş 7 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Katılımcılardan her bir maddeyi 0’dan (Hiç katılmıyorum) 6’ya (Tamamen katılıyorum) uzanan 7’li Likert tipi bir ölçek ile değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçeğin geçerlilik (bkz. Bulgular 3.2.) ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Analizler sonucunda ölçeğin iki boyutta toplandığı görülmüştür. Sunulan öykülerle de tutarlı olarak boyutlar profil 1 benzerliği ve profil 2 benzerliği olarak adlandırılmıştır. Grup Benzerliği Ölçeği’nin güvenirliğini test etmek için yapılan analiz sonucu ölçeğin profil 1 ve profil 2 benzerliği alt boyutlarına ait Cronbach Alfa (α) iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla .82 ve .66 olduğu görülmüştür.

2.3.5. Tecavüz Mağdurlarının Yaşadığı Olayın Katılımcıların Kendilerinin Yaşama Olasılığının Değerlendirilmesi

Katılımcıların kendilerine sunulan öyküdeki kadının başına gelen olayı kendilerinin yaşama olasılığını değerlendirmeleri için 0'dan (Hiç) 6'ya (Tamamıyla) uzanan bir ölçek üzerinde “Sizce Ayşe Ö.’nün yaşadığı bu olayın sizin başınıza gelme olasılığı ne kadardır?” sorusunu yanıtlamaları istenmiştir.

2.3.6. Mağduru Suçlama Eğilimi

Cinsel taciz mağdurlarını suçlama eğilimini değerlendirmek için iki ayrı soru sunulmuştur. Her bir soruyu 0'dan (Hiç katılmıyorum) 6'ya (Tamamen katılıyorum) kadar 7'li Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Bunlar: “Ayşe Ö.’nün başına gelenlerde kendinin de hataları vardır.” ve “Ayşe Ö. bu olayı yaşamayı ne kadar hak etmiştir?” sorularıdır.

2.3.7. Kadın Profillerine Yüklenen Özelliklerde Görülen Farklılıklar

Katılımcılara, rahat, edepli, uysal, fevri, ağırbaşlı, masum, namuslu, cüretkar, davetkar, ele avuca sığmaz, şıpsevdi ve anaç özelliklerinden hangisi ya da hangilerinin uygun olduğunu işaretlemeleri istenmiştir.

2.3.8. Gayri-İnsanileştirme Ölçeği

Gayri-insanileştirmeyi ölçmek için Haslam (2006) tarafından önerilmiş 20 özellik sorulmuştur. Gayri-insanileştirme insana özgü özellikler (human uniqueness) ve insan doğasına ait özellikler (human nature) olmak üzere iki boyutta incelenmiştir.

2.3.8.1. İnsana Özgü Özellikler

İnsana özgü özellikler, insanları hayvanlardan ayıran özelliklerden oluşmaktadır. İnsana özgü özellikler, Haslam (2006) tarafından önerilen beş pozitif ve 5 negatif olmak

üzere 10 karakter özelliğinden oluşmaktadır. Pozitif özellikler, medenilik, naziklik, ahlaklılık, akılcılık ve olgunluktur. Negatif özellikler ise kültürsüzlük, kabalık, ahlaksızlık, mantıksızlık ve çocuksuluktur. Katılımcılardan her bir özelliğe Ayşe Ö.'nün ne kadar sahip olduğunu 0'dan (hiç sahip değil) 6'ya (tamamen sahip) uzanan Likert tipi bir ölçekte değerlendirmeleri istenmiştir. 10 karakter özelliğinin 10 karakter özelliğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 bulunmuştur. İnsana özgü özellikler analize toplam puan alınarak dahil edilmiştir. Toplam puan alınırken negatif özellikler ters kodlanmıştır. İnsana özgü özellikler toplam puanı arttıkça kadınlara insana özgü özelliklerin daha fazla atfedilmekte, insana özgü özellikler toplam puanı azaldıkça kadınlar daha fazla hayvansı gayri-insanileştirilmektedir (animalistic dehumanization).

2.3.8.2. İnsan Doğasına Ait Özellikler

İnsan doğasına ait özellikler, insanları makinalardan ayıran özelliklerden oluşmaktadır. İnsan doğasına ait özellikler, Haslam (2006) tarafından önerilen 5 pozitif ve 5 negatif olmak üzere 10 karakter özelliğinden oluşmaktadır. Pozitif özellikler, hislilik, samimilik, esnek düşünebilme, aktif olma ve derinliktir. Negatif özellikler ise, duygusuzluk, soğukluk, düşüncelerinde katı olma, pasif olma, yüzeysel olmadır. Katılımcılara her bir özelliğe Ayşe Ö.'nün ne kadar sahip olduğunu 0'dan (hiç sahip değil) 6'ya (tamamen sahip) uzanan Likert tipi bir ölçekte değerlendirmeleri istenmiştir. 10 özelliğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .66 bulunmuştur. İnsan doğasına ait özellikler analize toplam puan alınarak dahil edilmiştir. Toplam puan alınırken negatif özellikler ters kodlanmıştır. İnsana doğasına ait özellikler toplam puanı arttıkça kadınlara insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilmekte, insan doğasına ait özellikler toplam puanı azaldıkça kadınlar daha fazla mekanistik gayri-insanileştirilmektedir (mechanistic dehumanization).

2.3.9. Yardım Etme Ölçeği

Yardım Etme Ölçeği'ni geliştirmek için öncelikle katılımcılara 15 madde sorulmuştur. Bu sorular Levine ve Thompson'ın (2004) çalışmasına dayanılarak hazırlanmıştır. Katılımcılardan her bir maddeyi 0'dan (hiç katılmıyorum) 6'ya

(tamamen katılıyorum) uzanan 7’li Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçeğin geçerlilik (bkz: Bulgular 3.3.) ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa (α) iç tutarlılık katsayısı .96 bulunmuştur.

2.4. İşlem

Araştırma, sınıf ortamında, dersin sorumlusu öğretim üyesinden izin alınarak dersin başlamasından önce ya da ders bitiminde araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce katılımcıları yönlendirmeyecek şekilde araştırmanın amacı ile ilgili kısa bir bilgi verilmiştir. Bu bilgi verilirken araştırmanın detayları ile ilgili bilgi vermekten kaçınılmış, araştırma ile ilgili genel bir bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma başlamadan önce, katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı, isim soy isim gibi kişisel hiç bir bilginin istenmediği, araştırmaya başladıkları takdirde devam etmek istemezlerse yarıda bırakabilecekleri bilgisi verilmiştir. Ardından anketler katılımcılara verilmiş ve soruları dikkatli bir biçimde okumaları ve kendilerine en yakın gelen sayıyı işaretlemeleri, açık uçlu soruları doldurmaları istenmiştir. Bu anketlerde katılımcılar öncelikle demografik bilgi formunu doldurmuştur. Ardından, manipülasyon öyküsü sunulmuştur. Sonraki aşamada, manipülasyon kontrol sorularını cevaplamaları istenmiştir. Bu aşamadan sonra, katılımcılar kadınlar ile yakınlık, mağduru suçlama, gayri-insanileştirme ve yardım etme ölçeğini sırasıyla doldurmuştur. Uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüş, araştırma bitiminde katılımcılara teşekkür edilmiştir.

III. BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle veri toplama araçlarının faktör analiz sonuçları ardından değişkenler arasındaki ilişkiler sunulacaktır.

3.1. Kadın Profilleri İle Yakınlık Ölçeğinin Geçerlilik Ve Güvenirlik Çalışmaları

3.1.1. Ölçeğin Açımlayıcı Faktör Analizi

Analize öncelikle örneklem sayısının faktör analizi yapabilmek için yeterli olup olmadığını belirleyen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri bulunarak başlanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin .74 olması nedeniyle faktör analizine devam edilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için temel bileşenler analizi (principle component analysis, PCA) yapılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'den yüksek olan tek faktörde toplandığı bulunmuştur. Ölçeğin açıkladığı varyans %84.77'dir. Maddelerin faktör ortak varyansı 0.89 ile 0.93 arasında değişmektedir. Sonuçlar Tablo 3.1.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Kadın Profilleri ile Yakınlık Ölçeği için Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri
Madde 1	.869	.932
Madde 2	.880	.938
Madde 3	.794	.891
Açıklanan Varyans	% 84.77	

3.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması

Kadın Profilleri ile Yakınlık Ölçeğinin güvenirliğini test etmek için yapılan analiz sonucu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90 bulunmuştur.

3.2. Grup Benzerliği Ölçeği

3.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Analize öncelikle örneklem sayısının faktör analizi yapabilmek için yeterli olup olmadığını belirleyen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri bulunarak başlanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin .68 olması nedeniyle faktör analizine devam edilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için temel bileşenler analizi (principle component analysis, PCA) yapılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'den yüksek olan iki faktörde toplandığı bulunmuştur. 2., 3., 4., ve 6., maddelerin ilk faktöre, 1., 5., 7., 8., maddelerin ise ikinci faktöre yüklendiği görülmüştür.

Analiz sonucunda bu iki faktörün birlikte açıkladıkları toplam varyans %59.26'dır. Maddelerin faktör ortak varyansı 0.21 ile 0.78 arasında değişmektedir. Birinci faktör varyansa %34.364'lük ve ikinci faktör varyansa %24.895'lik bir katkı sağlamaktadır. Birinci faktörde yer alan maddeler için yük değerleri .70 ile .88 arasında değişmektedir. İkinci faktörde yer alan maddeler için yük değerleri .46 ile .79 arasında değişmektedir. Maddeler bir arada değerlendirilerek birinci faktöre dış-grup benzerliği

ikinci faktöre ise iç-grup benzerliği ismi verilmiştir. Bulgular Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.2: Grup Benzerliği Ölçeği için Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör 1 Yük Değer	Faktör 2 Yük Değeri
Madde 1	.488		.694
Madde 2	.499	.699	
Madde 3	.757	.853	
Madde 4	.775	.876	
Madde 5	.212		.461
Madde 6	.626	.770	
Madde 7	.716		.778
Madde 8	.668		.768
Açıklanan Varyans			
TOPLAM	%59.26		
Faktör 1	% 34.36		
Faktör 2	% 24.90		

3.2.2. Güvenirlik

Grup Benzerliği Ölçeği'nin güvenirliğini test etmek için yapılan analiz sonucunda ölçeğin profil 1 benzerliği ve profil 2 benzerliği alt boyutlarına ait iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla .82 ve .66 olduğu görülmüştür.

3.3. Yardım Etme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

3.3.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

Örnekleme sayısının gerekli analizleri yapabilmek için yeterli olup olmadığını belirleyen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri uygun (.92) bulunmuştur. Ölçeğin 15 maddelik halinin faktör yapısını belirlemek için temel bileşenler analizi (principle component analysis, PCA) yapılmıştır. Analiz sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'den yüksek olan iki faktöre sahip olduğu bulunmuştur. Birinci faktörün özdeğeri 9.68 iken ikinci faktörün özdeğeri 1.017'dir. Bulgular incelendiğinde, 4. maddenin ve 2.

maddenin her iki faktöre de yüklendiği bulunmuştur. Birinci faktördeki yük değeri 0.496 olan 2. maddenin ikinci faktördeki yük değeri .644'tir; 4. maddenin birinci faktördeki yük değeri .489 ve ikinci faktördeki yük değeri .775 bulunmuştur. Bu maddelerin iki faktördeki yük değerleri arasında .10'dan büyük bir fark olması nedeniyle her ikisi de birinci faktöre yüklenmiş kabul edilmiştir. Bu nedenle ölçeğin tek faktörlü olduğu kabul edilmiştir.

Ölçeğin açıkladığı varyans %71.32'dir. Maddelerin faktör ortak varyansı 0.44 ile 0.85 arasında değişmektedir. Maddelerin yük değerleri .88 ile .64 arasında değişmektedir. Faktör analizi sonuçları Tablo 3.3.'de sunulmuştur.

Tablo 3.3: Yardım Etme Ölçeği İçin Faktör Analizi: Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri	Faktör-2 Yük Değeri
Madde 1	.825	.820	
Madde 2	.660	.644	.496
Madde 3	.798	.881	
Madde 4	.839	.775	.489
Madde 5	.570	.694	
Madde 6	.708	.842	
Madde 7	.572	.751	
Madde 8	.443	.665	
Madde 9	.679	.816	
Madde 10	.768	.868	
Madde 11	.755	.813	
Madde 12	.751	.839	
Madde 13	.718	.841	
Madde 14	.763	.864	
Madde 15	.847	.885	
Madde 1	.825	.820	
Açıklanan Varyans			
TOPLAM	% 71.32		
Faktör-1	% 64.54		
Faktör-2	% 6.78		

3.3.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması

Geliştirilen Yardım Etme Ölçeği'nin güvenilirliğini test etmek için yapılan analiz sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .96 bulunmuştur.

3.4. Kadın Profillerine Göre Katılımcıların İç-Dış Grup Algısının İncelenmesi

3.4.1. Kadınlar ile Yakınlık Ölçeğinden Alınan Puanlarda Farklılıkların İncelenmesi

3.4.1.1. Kadınlar ile Yakınlık Ölçeğinden Alınan Puanlarda Profillere Göre Farklılıkların İncelenmesi

Profillere göre kadınlar ile yakınlık algısının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Faktörlü ANOVA (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda sunulan kadın profillerine göre yakınlık algısının anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur, $F(1,86)=44.129$, $p=.000$, $\eta^2=.34$. Birinci profil ile yakınlık algısının (ort= 6.71, s.s.= 5.91), ikinci profile yakınlık algısına (ort=13.18, s.s. =3.03) göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. ANOVA sonuçları Tablo 3.4.' te verilmiştir.

Tablo 3.4: Profillere Göre Yakınlık Algısına İlişkin ANOVA Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

	Koşullar	Ortalama	Standart sapma	Sd	F değeri
Yakınlık Algısı	Profil 1 (N=39)	6.71	5.91	1	44.13 *
	Profil 2 (N=49)	13.18	3.03		
	TOPLAM (N=88)	10.32	5.55		

$p<.01$

3.4.2. Koşullara Göre Kadın Profillerine Ait Özelliklerin Katılımcıların Kendisinde Görülme Derecesindeki Farklılıkların İncelenmesi

Grup Benzerliği Ölçeği'nin iç-grup ve dış-grup alt boyutlarından alınan puanların gruplara göre farklılaşıp farklılaşmadığı 2 (Boyut: iç-grup benzerliği ve dış-grup benzerliği) X 4 (Koşul: kadın profilleri) Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA (Two-Way ANOVA for Mixed Measures) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda boyut temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur, Wilks Lambda (Λ)= .450, $F(1,83)=.101.443$, $p<.000$, $\eta^2=.55$. Koşul etkisinin benzerlik üzerindeki temel etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, $F(3,83)=.552$, $p>.05$. Benzer biçimde, benzerlik ve koşul ortak etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, Wilks Lambda (Λ)=.993, $F(3,83)=.901$,

$p>.05$. Analiz sonucunda, tüm koşullarda katılımcıların kendilerinden var olma açısından profil 2'ye ait özelliklerin (ort=17.431, s.s=.419), profil 1'e ait özelliklere göre (ort=8.642, s.s.= .792) anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile tüm koşullarda katılımcılar profil 2'ye ait özellikleri, profil 1'e ait özelliklere göre daha fazla taşımaktadır.

3.4.3. Tecavüz Mağdurlarının Yaşadığı Olayın Katılımcıların Kendilerinin Yaşama Olasılığının Değerlendirilmesi

Koşullara göre mağdurun yaşadığı olayı kendilerinin yaşama olasılığı algısının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Faktörlü ANOVA (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda mağdurun yaşadığı olayı kendilerinin yaşama olasılığı algısı için koşul etkisinin marjinal olarak anlamlı olduğu bulunmuştur, $F(1,41)=3.814$, $p=.058$, $\eta^2=.08$. Analiz sonucunda profil 1 içindeki tecavüze uğramış kadın koşulundaki (koşul 2) katılımcılar, mağdurun yaşadığı olayın kendi başlarına gelme olasılığını (ort=4.81, s.s.=1.33), profil 2 içindeki tecavüze uğramış kadın koşulundaki (koşul 1) katılımcılara göre (ort=3.81, s.s.=2.04) daha yüksek değerlendirmiştir. Sonuçlar Tablo 3.6'da sunulmuştur.

Tablo 3.5: Koşullara Göre Yaşanılan Olayın Katılımcının Kendi Başına Gelme Olasılığı Algısına Ait ANOVA Sonuçları ve Betimsel İstatistikleri

Koşullar	Ortalama	Standart Sapma	sd	F değeri	p
Koşul 1	3.81	2.04	1	3.814	.058
Koşul 2	4.81	1.33			
TOPLAM	4.44	1.68			

Bulgular incelendiğinde benzerlik algısının profil 2'yi oluşturan koşullarda (koşul 2 ve koşul 4), profil 1'i oluşturan koşullara göre (koşul 1 ve koşul 3) daha yüksek olması ve katılımcıların profil 2'ye ait özellikleri, profil 1'e ait özelliklere göre daha fazla taşıdığını belirtmesi nedeniyle, profil 1'in iç-grup ve profil 2'nin dış grup üyesi olarak algılandığı düşünülmüştür. Buradan hareketle koşullar yeniden adlandırılmıştır. Profiller, koşullar ve yeniden adlandırılmaları Tablo 3.7.' de verilmiştir.

Tablo 3.6: Profiller ve Koşullar

PROFİL 1	DIŞ-GRUP
Koşul 1	Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın
Koşul 3	Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın
PROFİL 2	İÇ-GRUP
Koşul 2	İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın
Koşul 4	İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

3.5. Kadın Profillerine Yüklenilen Karakter Özelliklerinde Görülen Farklılıklar

Katılımcıların kadın profillerini algılama biçimlerinde görülen farklılıkları görmek için katılımcılara 12 karakter özelliği sunulmuştur. Bu karakter özellikleri, rahat, edepi, uysal, fevri, ağırbaşlı, masum, namuslu, cüretkâr, davetkâr, ele avuca sığmaz, şıpsevdi, anaçtır. Katılımcılardan bu karakter özelliklerinden hangilerinin Ayşe Ö.'yü tanımlamak için uygun olduğunu seçmeleri istenmiştir. Bu seçimi nasıl yapacakları konusunda özgür oldukları, istedikleri kadar özelliği seçebilecekleri bilgisi katılımcılara verilmiştir. Analiz sonucunda, fevri, cüretkar, davetkar, şıpsevdi ve anaç karakter özellikleri Ki-Kare analizi yapmak için gerekli kriterleri karşılayamadığı için analize edilememiştir. Ele avuca sığmaz, namuslu, masum, ağırbaşlı, uysal, edepi ve rahat karakter özelliklerini seçme üzerinde koşulların etkisi İki Değişkenli Ki-Kare Testi ile incelenmiştir. Kadın profillerine namuslu olma özelliğinin seçilmesinde anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=27.297, $p>.05$.

3.5.1. Koşullara Göre Kadınlar İçin Ele Avuca Sığmaz Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre ele avuca sığmaz özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=24.705, $p<.000$. Koşulların ele avuca sığmaz özelliğini seçim üzerinde orta düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.53, $p=.000$.

Dış-grup üyesi tecavüze uğramış ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için ele avuca sığmaz özelliğinin seçilme oranı, iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için seçilme oranına göre daha yüksektir. Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için ele avuca sığmaz özelliğinin seçilme oranı %43.8

(n=7), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için seçilme oranı %39.1 (n=9) iken, iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için seçilme oranı %0 (n=0), iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için seçilme oranı %0 (n=0)'dır.

Tablo 3.7: Koşullara Göre Kadınlar İçin Ele Avuca Sığmaz Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

			Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p
Ele avuca sığmaz	Seçen kişi	N	7	0	9	0	16	24.70	3	.00
	sayısı	%	43.8	0	39.1	0	18.2			
	Seçmeyen kişi	N	9	27	14	22	72			
	sayısı	%	56.3	100	60.9	100	81.8			
	Toplam	N	16	27	23	22	88			
		%	100	100	100	100	100			

Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

3.5.2. Koşullara Göre Kadınlar İçin Masum Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre masum özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=24.918, p=.000. Koşulların masumiyet özelliğinin seçimi üzerinde orta düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.53, p=.000.

İç-grup üyesi tecavüze uğramış ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için masum özelliğinin seçilme oranı, dış-grup üyesi tecavüze uğramış ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için masum özelliğinin seçilme oranından daha yüksektir. İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için masum özelliğinin seçilme oranı %77.8 (n=21) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için masum özelliğinin seçilme oranı %54.5 (n=12) iken, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için seçilme oranı %37.5 (n=6), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için seçilme oranı %8.7 (n=2)'dir.

Tablo 3.8: Koşullara Göre Kadınlar İçin Masum Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

		Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p	
Masum	Seçen kişi sayısı	N	6	21	2	12	41	24.92	3	.000
		%	37.5	77.8	8.7	54.5	46.6.			
	Seçmeyen kişi sayısı	N	10	6	21	10	47			
		%	62.5	22.2	91.3	45.5	53.4			
	Toplam	N	16	27	23	22	88			
		%	100	100	100	100	100			

Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

3.5.3. Koşullara Göre Kadınlar İçin Ağırbaşlı Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre ağırbaşlı özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=24.51, p=.000. Koşulların ağırbaşlı özelliğinin seçilmesi üzerinde orta düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.53, p=.000.

İç-grup üyesi tecavüze uğramış ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için ağırbaşlı özelliğinin seçilme oranı, dış-grup üyesi tecavüze uğramış ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için ağırbaşlı özelliğinin seçilme oranına göre daha yüksektir. İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için ağırbaşlı özelliğinin seçilme oranı % 29.9 (n=8) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için seçilme oranı %59.1 (n=13) iken, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için ağırbaşlı özelliğinin seçilme oranı %30 (n=0), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için ağırbaşlı özelliğinin seçilme oranı %1.3 (n=1)'tür.

Tablo 3.9: Koşullara Göre Kadınlar İçin Ağırbaşlı Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

		Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p	
Ağırbaşlı	Seçen kişi sayısı	N	0	8	1	13	22	24.51	3	.000
		%	100	29.6	1.3	59.1	25			
	Seçmeyen kişi sayısı	N	16	19	22	9	66			
		%	100	70.4	95.7	40.9	75			
	Toplam	N	16	27	23	22	88			
		%	100	100	100	100	100			
Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın										
Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın										
Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın										
Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın										

3.5.4. Koşullara Göre Kadınlar İçin Uysal Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre uysal özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=37.506, p=.000. Koşulların uysallık özelliğinin seçimi üzerinde orta düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.65, p=.000.

İç-grup üyesi tecavüze uğramış ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için uysal özelliğinin seçilme oranı, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için uysal özelliğinin seçilme oranına göre daha yüksektir. İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için uysal özelliğinin seçilme oranı %48.1 (n=13) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için uysal özelliğinin seçilme oranı %86.4 (n=19) iken, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için uysal özelliğinin seçilme oranı %6.3 (n=1), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için uysal özelliğinin seçilme oranı %8.7 (n=2)'dir.

Tablo 3.10: Koşullara Göre Kadınlar İçin Uysal Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

			Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p
Uysal	Seçen kişi	N	1	13	2	19	35	37.51	3	.000
	sayısı	%	6.3	48.1	8.7	86.4	39.8			
	Seçmeyen	N	15	14	21	3	53			
	kişi sayısı	%	93.8	51.6	91.3	13.6	60.2			
	Toplam	N	16	27	23	22	88			
		%	100	100	100	100	100			

Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın
Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın
Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın
Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

3.5.5. Koşullara Göre Kadınlar İçin Edepli Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre edepli özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=10.971, p=.012. Koşulların edepli özelliğinin seçilmesi üzerinde zayıf düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.35, p=.012.

İç-grup üyesi tecavüze uğramış ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için edepli özelliğinin seçilme oranı, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için edepli özelliğinin seçilme oranına göre daha yüksektir. İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için edepli özelliğinin seçilme oranı %40.7 (n=11) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için edepli özelliğinin seçilme oranı %54.5 (n=12) iken, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için edepli özelliğinin seçilme oranı %18.8 (n=3), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için edepli özelliğinin seçilme oranı %13 (n=3)'tür.

Tablo 3.11: Koşullara Göre Kadınlar İçin Edepli Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

			Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p
Edepli	Seçen kişi	N	3	11	3	12	29	10.97	3	.012
	sayısı	%	18.8	40.7	13	54.5	33			
	Seçmeyen kişi	N	13	16	20	10	59	10.97	3	.012
	sayısı	%	81.3	59.3	87	45.5	67			
	Toplam	N	16	27	23	22	88	10.97	3	.012
		%	100	100	100	100	100			

Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın

Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın

3.5.6. Koşullara Göre Kadınlar İçin Rahat Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

Kadın profillerine göre rahat özelliğinin seçilmesinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur, χ^2 (sd=3, n=88)=53.587, p=.000. Koşulların rahat özelliğinin seçimi üzerinde yüksek düzeyde bir etkisi vardır, Kramer V=.78, p=.000.

İç-grup üyesi tecavüze uğramış ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için rahat özelliğinin seçilme oranı, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için rahat özelliğinin seçilme oranına göre daha yüksektir. Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için rahat özelliğinin seçilme oranı %87.5 (n=14) ve dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadınlar için rahat özelliğinin seçilme oranı %95.7 (n=22) iken, iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın için rahat özelliğinin seçilme oranı %18.5 (n=5), iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın için rahat özelliğinin seçilme oranı %9.1 (n=2)'dir.

Tablo 3.12: Koşullara Göre Kadınlar İçin Rahat Özelliğini Seçmede Görülen Farklılıklar

			Koşul 1	Koşul 2	Koşul 3	Koşul 4	Toplam	χ^2	sd	p
Rahat	Seçen kişi	N	14	5	22	2	43	53.59	3	.000
	sayısı	%	87.5	18.5	95.7	9.1	48.9			
	Seçmeyen kişi	N	2	22	1	20	45			
	sayısı	%	12.5	81.5	4.3	90.9	51.1			
	Toplam	N	16	27	23	22	88			
		%	100	100	100	100	100			
Koşul 1: Dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadın										
Koşul 2: İç-grup üyesi tecavüze uğramış kadın										
Koşul 3: Dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın										
Koşul 4: İç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadın										

3.6. Koşullara Göre Mağduru Suçlamada Görülen Farklılıklar

Bu bölümde mağduru suçlama davranışlarını ölçmek için katılımcılara “Ayşe Ö.’nün başına gelenlerde kendinin de hataları vardır”, “Ayşe Ö. bu olayı yaşamayı ne kadar hak etmiştir?” soruları sorulmuştur. Bu iki soru arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r=.73$, $p=.000$. Bu iki sorudan alınan puanlar toplanarak mağduru suçlama puanı elde edilmiştir.

Bu sorular sadece öyküdeki kadının tecavüze uğradığı bilgisini alan katılımcılara sorulduğu için, koşullara göre mağduru suçlamanın farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda koşullara göre mağduru suçlama eğiliminin anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur, $F(1,41)=7.551$, $p<.01$, $\eta^2=.16$.

Analiz sonucunda dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadını suçlama eğiliminin (ort =3.00, s.s. =3.86), iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadını suçlama eğilimine göre (ort =.70, s.s. =1.56) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo. 3.13: Mağduru Suçlu Bulma Puanlarında Gruba Göre Farklılıklar

	KOŞUL	Ortalama	Standart Sapma	Sd	F	P
Mağduru	İç-Grup	.70	1.56	21.723	7.551	.009
Suçlama	Dış-Grup	3.00	3.86			

3.7. Gayri-İnsanileştirme Puanlarında Koşullara Göre Görülen Farklılıkların İncelenmesi

Bu çalışmada gayri-insanileştirmede koşullara göre farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu görmek için 2 (grup: iç-grup ve dış-grup) X 2 (tecavüz: bilgisi verilmiş ve verilmemiş) ANAVO kullanılmıştır.

3.7.1. Koşullara Göre İnsana Özgü Özellikleri Gruplara Atamada Görülen Farklılıklar

Araştırma koşullara göre insana özgü özellikleri atfetmede farklılıklara 2 (grup: iç-grup ve dış-grup) X 2 (tecavüz: var ve yok) İki Faktörlü ANAVO (Two-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, insana özgü özellikleri gruplara atamada anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur, $F(1, 80) = 27.365$, $p = .000$, $\eta^2 = .25$. Dış-grup üyesi kadınlara insana özgü özellikleri atama (ort. =40.22, s.s. =14.01), iç-grup üyesi kadınlara insan özgü özellikleri atamaya göre (ort. =52.55, s.s. =6.35) anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Bir başka ifade ile, dış-grup üyesi kadınlar iç-grup üyesi kadınlara göre hayvansı gayri-insanileştirilmiştir. Sonuçlar Tablo 3.15'te gösterilmiştir.

Tecavüze uğramış koşullar ile tecavüze uğramamış koşullar arasında insana özgü özellikleri atamada marjinal anlamlı farklılıklar bulunmuştur, $F(1, 80) = 3.284$, $p = .07$, $\eta^2 = .04$. Tecavüze uğramış koşullarda insana özgü özellikler (ort. =49.54, s.s. = 9.51), tecavüze uğramamış koşullara göre (ort. =44.81, s.s. = 13.79) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bir başka ifade ile tecavüze uğramamış kadınlar, tecavüze uğramış kadınlara göre daha fazla hayvansı gayri-insanileştirilmiştir.

Grup ve tecavüz koşulları arasındaki ortak etkisi marjinal düzeyde anlamlı çıkmıştır, $F(1, 80) = 3.541$, $p = .06$, $\eta^2 = .04$. Sonuçlar incelendiğinde, iç-grup üyesi tecavüze uğramamış (ort=52.64, s.s. =5.40) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadının (ort.= 52.48, s.s.= 7.20) insana özgü özellikleri taşıma bakımından anlamlı olarak farklılaşmadığı, bununla birlikte dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadına (ort= 44.94, s.s.= 11.01), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadına (ort=36.62, s.s.=15.20) göre insana özgü özelliklerin daha fazla atfedildiği bulunmuştur.

Tablo. 3.14: Koşullara Göre İnsana Özgü Özellikleri Atfetmede Görülen Farklılıklar.

		N	X	S.S.	F	p
Grup						
	İç-grup	47	52.55	6.35	27.365	.000
	Dış-grup	37	40.22	14.01		
Tecavüz						
	Var	41	49.54	9.51	3.284	.074
	Yok	43	44.81	13.79		
Grup X Tecavüz						
İç-grup	Tecavüz var	25	52.48	7.20	3.541	.064
	Tecavüz yok	22	52.64	5.40		
Dış-grup	Tecavüz var	16	44.94	11.01		
	Tecavüz yok	21	36.62	15.20		

3.7.2. Koşullara Göre İnsan Doğasına Ait Özellikleri Gruplara Atamada Görülen Farklılıklar

Araştırma koşullara göre insan doğasına ait özellikleri atamada farklılıklar 2 (grup: iç-grup ve dış-grup) X 2 (tecavüz: var ve yok) İki Faktörlü ANAVO (Two-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda insan doğasına ait özellikleri atamada grup etkisinin marjinal anlamlı olduğu bulunmuştur, $F(1, 77) = 3.296$, $p = .073$, $\eta^2 = .04$. Dış-grup üyesi kadınlara insan doğasına ait özellikleri atama (ort= 43.86, s.s.=9.74.01), iç-grup üyesi kadınlara insan doğasına ait özellikleri atamaya göre (ort= 47.69, s.s.=6.60) anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Bir başka ifade ile, dış-grup üyesi kadınlar iç-grup üyesi kadınlara göre mekanistik gayri-insanileştirilmiştir. İki Faktörlü ANOVA sonuçları Tablo 3.16’da sunulmuştur.

Tecavüze uğramış koşullar ile tecavüze uğramamış koşullar arasında insan doğasına ait özellikleri atamada anlamlı farklılıklar bulunmuştur, $F(1,77)= 4.062$, $p<.05$, $\eta^2=.05$. Tecavüze uğramış koşullarda insan doğasına ait özellikleri atama (ort =49.54, s.s. = 44, 51), tecavüze uğramamış koşullardaki atamaya göre (ort =44.81, s.s. = 13.79) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bir başka anlatımla, tecavüze uğramamış kadınlar, tecavüze uğramış kadınlara göre daha fazla mekanistik gayri-insanileştirilmiştir.

Grup ve tecavüz koşulları arasındaki ortak etki anlamlı çıkmıştır, $F(1,77)= 5.745$, $p<.05$, $\eta^2=.07$. Gruplar arası farklılıklar incelendiğinde, iç-grup üyesi tecavüze uğramış (ort=48.37, s.s.=5.45) ve iç-grup üyesi tecavüze uğramamış kadının (ort= 48.05, s.s.= 7.84) insan doğasına ait özellikleri taşıma bakımından anlamlı olarak farklılaşmadığı, bununla birlikte, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadına (ort= 48.40, s.s.= 5.77), dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadına (ort= 40.62, s.s.=10.78) göre insan doğasına ait özelliklerin daha az atfedildiği bulunmuştur. Tecavüze uğramamış dış-grup üyesi kadına insan doğasına ait özelliklerin, iç-grup üyesi tecavüze uğramış, iç-grup üyesi tecavüze uğramamış ve dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadına göre daha az atfedildiği bulunmuştur.

Tablo. 3.15: Koşullara Göre İnsan Doğasına Ait Özellikleri Atamada Görülen Farklılıklar.

		N	X	S.S.	F	p
Grup						
	İç-grup	45	47.69	6.60	3.296	.073
	Dış-grup	36	43.86	9.74		
Tecavüz						
	Var	39	47.77	5.52	4.062	.047
	Yok	42	44.33	10.04		
Grup X Tecavüz						
İç-grup	Tecavüz var	24	47.37	5.45	5.745	.019
	Tecavüz yok	21	48.05	7.84		
Dış-grup	Tecavüz var	15	48.40	5.77	10.77	
	Tecavüz yok	21	40.62	10.77		

3.8. Her Koşulun Kendi İçinde İnsana Özgü Özellikleri ve İnsan Doğasına Ait Özellikleri Hedefe Yüklemedeki Farklılıkların İncelenmesi

Her bir katılımcının insana özgü özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri kendisine sunulan öyküdeki kadına atamada derecelerinde koşullara göre farklılıklar olup olmadığı 2 (gayri-insanileştirme: insana özgü özellikler ve insan doğasına ait özellikler) X 2 (grup: iç-grup ve dış-grup) X 2 (tecavüz: var ve yok) Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA (Two-Way ANOVA for Mixed Measures) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda gayri-insanileştirme temel etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, Wilks Lambda (Λ)= 1.00, $F(1,75)=.008$, $p>.05$. Grup ve tecavüz koşullarından bağımsız olarak değerlendirildiğinde insana özgü özellikler (ort=46.285) ve insana ait özelliklerin (ort=46.21) insan olmayı temsil edicilik açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Gruplara göre insana özgü özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri atama açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur, Wilks Lambda (Λ)= 1.00, $F(1,75)=.34.409$, $p=.000$, $\eta^2=.31$. İç-grup üyesi algılanan hedeflere insana özgü özellikler (ort=52.52), insan doğasına ait özelliklere göre (ort=47.70) daha fazla yüklenmiştir. Dış-grup üyesi algılanan hedeflere insan doğasına ait özellikler (ort=44.72), insana özgü özelliklere göre (ort=40.05) daha fazla yüklenmiştir.

Tecavüz koşullarının insana ait özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri atama üzerindeki etkisi anlamsız çıkmıştır, Wilks Lambda (Λ)= .998, $F(1,75)=.171$, $p>.05$. Aynı zamanda, grup ve tecavüz ortak etkisinin insana özgü özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri koşullara atamada etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, Wilks Lambda (Λ)= 1.000, $F(1,75)=.005$, $p>.05$.

3.9. Gayri-İnsanileştirme Puanlarında Koşullara Göre Yardım Etme Eğiliminde Farklılıkların İncelenmesi

Koşullara göre yardım etme eğilimindeki farklılıklar Tek Faktörlü ANAVO (Two-Way ANOVA) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda iç-grup üyesi mağdura yardım

etme eğilimi ile dış-grup üyesi mağdura yardım etme eğilimde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(1, 40) = 1.049$, $p > .05$.

3.10. Öyküdeki Kadın ile Yakınlık Algısı, Mağduru Suçlama, İnsana Özgü Özellikler, İnsan Doğasına Ait Özellikler ve Yardım Etme Arasındaki Korelatif İlişkilerin İncelenmesi

Yakınlık algısı, mağduru suçlama, insana özgü özellikler, insan doğasına ait özellikler ve yardım etme arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda yakınlık algısı ile mağduru suçlama arasında negatif yönde ($r = -.68$, $p < .01$), hedefe insana özgü özellikleri atfetme ile pozitif yönde ($r = .76$, $p < .01$), hedefe insan doğasına ait özellikleri atfetme ile pozitif yönde ($r = .54$, $p < .01$) ve mağdura yardım etme ile pozitif yönde ($r = .50$, $p < .01$) anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Mağduru suçlama ile hedefe insana özgü özellikleri atfetme arasında negatif yönde ($r = -.66$, $p < .01$) ve mağdura yardım etme ile negatif yönde ($r = -.49$, $p < .01$) anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Mağduru suçlama ile hedefe insan doğasına ait özellikleri atfetme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Hedefe insana özgü özellikleri atfetme ile hedefe insan doğasına ait özellikleri atfetme arasında pozitif yönde ($r = .73$, $p < .01$) ve mağdura yardım etme ile pozitif yönde ($r = .59$, $p < .01$) anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Hedefe insan doğasına ait özellikleri atfetme ile yardım etme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .53$, $p < .01$).

Tablo 3.16: Yakınlık Algısı, Mağduru Suçlama, İnsana Özgü Özellikler, İnsan Doğasına Ait Özellikler ve Yardım Etme Arasındaki Korelatif İlişkiler

	1.	2	3	4	5
1. Öyküdeki Kadın ile Yakınlık	1				
2. Mağduru Suçlama Eğilimi	-.68*	1			
3. İnsana Özgü Özellikler	.76*	-.66*	1		
4. İnsan Doğasına Ait Özellikler	.54*	-.23	.73*	1	
5. Yardım Etme	.50*	-.49*	.59*	.53*	1

* = $p < .01$

3.11. Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Aracılık analizi, Hayes (2012) tarafından geliştirilen PROCESS kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.11.1. Yakınlık Algısı İle Mağdura Yardım Etme Arasındaki İlişkide Gayri-İnsanileştirme Alt Boyutlarının (İnsana Özgü Özellikler Ve İnsan Doğasına Ait Özellikler) Aracı Rolünün İncelenmesi

İlk modelde analize bağımsız değişken olarak yakınlık algısı, aracı olarak gayri-insanileştirmenin insana özgü özellikler alt boyutu ve bağımlı değişken olarak ise yardım etme konulmuştur. Aracılık analizinin ilk aşamasında insana özgü özelliklerin aracı rolü görmezden gelinerek yakınlığın yardım etme eğilimine doğrudan etkisi incelenmiştir. Yakınlık algısının yardım etme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur, $\beta=1.19$, $t(40)= 3.73$, $p<.01$. İkinci aşamada, insana özgü özellikleri hedefe atfetmenin yardım etme üzerindeki doğrudan etkisi incelenmiştir. İnsan özgü özellikleri hedefe atfetmenin yardım etme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur, $\beta= 1.47$, $t(40)= 6.82$, $p<.001$. Üçüncü aşamada, yakınlık algısının hedefe yardım etme üzerindeki etkisinde insana özgü özellikleri atfetmenin aracı rolünü görmek için insana özgü özelliklerin etkisi kontrol edilmiş, insana özgü özelliklerin aracı rolü anlamlı bulunmuştur, $\beta= .50$, $t(40)= 2.17$, $p<.05$. Dördüncü aşamada, hedefe insana özgü özellikleri atfetmenin yardım etme üzerinde doğrudan etkisinde yakınlık algısının aracı rolü incelenmiştir. Analiz sonucunda, insana özgü özellikleri hedefe atfetmenin yardım etme üzerindeki doğrudan ilişkisinde yakınlığın aracı rolü anlamsız bulunmuştur, $\beta=.46$, $t(40)= 1.01$, $p=.3167$. Sobel testi, yakınlık algısının yardım etme üzerindeki etkisinde insana özgü özelliklerin tam aracı olduğunu göstermiştir ($z=2.05$, $p<.05$). Sonuç olarak, kişilerin yakınlık algısı arttıkça insana özgü özellikleri mağdura daha fazla atfettiği, bu durumun da yardım etme eğilimini arttırdığı bulunmuştur. Mağdur ile yakınlık algısı azaldıkça insani özelliklerin daha az atandığı yani insana özgü özellikleri taşıma bakımından kadınların hayvanlarla daha benzer algılandıkları, bu durumun yardım etme davranışını azalttığı bulunmuştur.

İkinci modelde analize bağımsız değişken olarak yakınlık algısı, aracı olarak insan doğasına ait özellikler ve bağımlı değişken olarak ise yardım etme konulmuştur. Analiz sonucunda, yakınlık algısının yardım etme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur, $\beta=1.17$, $t(40)=3.51$, $p<.05$. Yakınlık algısının insan doğasına ait özellikleri mağdura atfetme üzerindeki doğrudan etkisi anlamsız çıkmıştır, $\beta=.29$, $t(40)=1.62$, $p=.1139$. Yakınlık algısı ile yardım etme eğilimi arasındaki ilişkiye mağdura insan doğasına ait özellikleri atfetmenin etkisi anlamsız bulunmuştur, $\beta=.2989$, $t(40)=.97$, $p=.3340$.

3.11.2. Mağduru Suçlama ile Mağdura Yardım Etme Arasındaki İlişkide Gayri-İnsanileştirmenin Alt Boyutlarının (İnsana Özgü Özellikler ve İnsan Doğasına Ait Özellikler) Aracı Rolünün İncelenmesi

İlk modelde analize bağımsız değişken mağduru suçlama, aracı olarak gayri-insanileştirmenin insana özgü özellikler alt boyutu ve bağımlı değişken olarak ise yardım etme konulmuştur. Analiz sonucunda mağduru suçlama ile yardım etme arasındaki doğrudan ilişki anlamlı bulunmuştur, $\beta= -1.86$, $t(40)= -3.28$, $p<.05$. Mağduru suçlamanın mağdura insana özgü özellikleri atfetme üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur, $\beta= -2.19$, $t(40)= -5.50$, $p<.001$. Mağduru suçlama ile yardım etme arasındaki ilişkide, mağdura insana özgü özellikleri atfetmenin aracılık etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur, $\beta= .53$, $t(40)= 2.58$, $p<.05$. Mağdura insana özgü özellikleri atfetme ile yardım etme arasındaki ilişkide, mağduru suçlamanın aracı etkisi anlamsız bulunmuştur, $\beta= -.6861$, $t(40)= -1.00$, $p=.3231$. Sobel testi, mağduru suçlamanın yardım etme üzerindeki etkisinde insana özgü özelliklerin tam aracı olduğunu göstermiştir ($z= -2.31$, $p<.05$).

İkinci modelde analize bağımsız değişken olarak mağduru suçlama, aracı olarak gayri-insanileştirmenin insan doğasına ait özellikler alt boyutu ve bağımlı değişken olarak ise yardım etme konulmuştur. Mağduru suçlamanın yardım etmeye doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur, $\beta= -1.84$, $t(38)= -3.28$, $p<.05$. Mağduru suçlamanın insan doğasına ait özellikleri atama üzerindeki doğrudan etkisi anlamsız bulunmuştur, $\beta= -.4487$, $t(38)= -1.47$, $p= .1480$. Aynı zamanda mağduru suçlama ile yardım etme

arasındaki ilişkiye, mağdura insan doğasına ait özellikleri atfetmenin aracı etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, $\beta = .3322$, $t(38) = 1.08$, $p = .2871$.

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Bu araştırmada kadın profillerinin, gayri-insanileştirme ve yardım etme davranışına etkisi incelenmiştir. Araştırmada iki farklı kadın profili sunulmuştur. Birinci profildeki (koşul 1 ve koşul 3) kadın özgür ruhlu, gezmeyi seven, barlara giden bir kadın olarak kurgulanmıştır. İkinci profildeki kadın ise (koşul 2 ve koşul 4), aile ilişkilerine önem veren, arkadaşları ile ilişkileri iyi, çalışkan ve yardımsever bir kadın olarak kurgulanmıştır. Bu iki kadın profili ile dört koşul oluşturulmuştur. Bu koşullardan ikisinde kadın profilleri yalnızca tanıtılmıştır (koşul 3 ve koşul 4). Diğer koşullarda (koşul 1 ve koşul 2) ise ek olarak katılımcılar kadının tecavüze uğradığı bilgisini almıştır. Kadın profillerini gayri-insanileştirmede ve yardım etmede farklılıklar iki koşulda değerlendirilmiştir. Bu koşul grup algısı ve tecavüz mağduru olmak ya da olmamaktadır.

4.1. Kadın Profillerini İç-Grup ya da Dış-Grup Üyesi Algılamada Görülen Farklılıklar

Sosyal kimlik kuramına göre, grup algısının temelindeki bilişsel mekanizma kategorilemedir ve kategorileme en temelde bir kişinin, diğer kişi ya da kişileri kendine benzer ya da farklı değerlendirmesi sürecidir. Bu benzerlikler ve farklılıklar iç-grup ile yakınlığı ve dış-grup ile uzaklığı keskinleştirmektedir (Tajfel 1987; Tajfel ve Turner 1979). Bu çalışmanın örneklemini kadınlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada öncelikli olarak katılımcıların kendi cinsiyetlerinden kişileri ne ölçüde iç-grup ne ölçüde dış-grup olarak ayırttığı incelenmiştir. Öncelikle katılımcıların kadın profillerini ne kadar iç-grup ya da dış-grup üyesi algıladıklarını görmek için kadın profilleri ile

özdeşim, ortak yanları algılama derecesi, arkadaş olma isteği, katılımcının sahip olduğu davranış kalıpları ile kadın profili arasındaki benzeşim incelenmiştir.

Beklendiği gibi ikinci kadın profili ile oluşturulan koşullarda profille yakınlık algısı, birinci profil ile oluşturulan koşullardaki profille yakınlık algısından daha yüksek bulunmuştur. Başka bir ifade ile, aile ilişkilerine önem veren, arkadaşları ile ilişkileri iyi, çalışkan ve yardımsever bir kadınla profili değerlendirenler bu profil ile daha çok yakınlık algılamıştır. Buna karşın, gezmeyi, eğlenmeyi seven, bara giden, alkol alan bir kadını değerlendirenler ise bu kadın ile daha az yakınlık hissetmiştir. Dolayısıyla, birinci kadın profilini değerlendiren kadınların aslında bir iç-grup üyesini değerlendirdikleri, ancak ikinci kadın profilini değerlendirenlerin ise aslında bir dış-grup üyesini değerlendirdikleri söylenebilir. Bu bulguyu destekleyebilmek adına tüm katılımcılara profillerdeki kadınların özelliklerinden yola çıkılarak oluşturulmuş bir ölçeği doldurmaları istenmiştir. Tüm katılımcıların, birinci profile benzer özellikleri, ikinci profile benzer özelliklere göre daha fazla taşıdığı bulunmuştur. Bunun yanında, katılımcılara yaşanan olayın kendi başlarına gelme olasılığı sorulmuştur. Diğer bulgularla tutarlı olarak, iç-grup üyesi algılandığı düşünülen kadını değerlendiren katılımcılar, dış-grup üyesi algılandığı düşünülen kadını değerlendiren katılımcılara göre yaşanan olayın kendi başlarına gelme olasılığını daha yüksek değerlendirmiştir. Başka bir ifade ile, dış-grup üyesi kişi ne derece farklı algılanırsa başına gelen olayı katılımcılar kendilerinin yaşama ihtimalini o derece düşük görmüştür. Son olarak, dış-grup üyesi algılandığı düşünülen kadını suçlama eğilimi, iç-grup üyesi algılandığı düşünülen kadını suçlama eğilimine göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmada katılımcılardan kendilerine sunulan sıfatlardan hangilerini öyküdeki kadın için uygun gördüklerini seçmeleri istenmiştir. Katılımcıların iç-grup ve dış-grup üyesi olarak algıladıkları kadın profillerine atfettikleri sıfatların farklılaştığı bulunmuştur. Öncelikle hem iç-grup üyesini değerlendiren katılımcılar hem de dış-grup üyesini değerlendiren katılımcıların, “Namuslu olma” özelliğini öykülerdeki kadınlara atfetmede anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, “masum, ağırbaşlı, uysal ve edepli” sıfatları iç-grup üyesi kadınlar için daha fazla seçilirken, “ele

avuca sığmaz” ve “rahatlık” sıfatları dış-grup üyesi algılandığı düşünülen kadın için daha fazla seçilmiştir.

Normlar, grup üyelerine neyin doğru, neyin yanlış olduğunu gösterirken grup üyelerinin nasıl davranması ve düşünmesi gerektiğini belirlemektedir (bkz. Baron ve Kerr 2003). İç-grup üyesi kadın, toplumsal normlara ve kalıpyargılara daha uygun algılanmış bu nedenle edep, uysal ve ağırbaşlı olma gibi özellikler bu profile daha çok seçilmiş olabilir. Benzer şekilde, dış-grup üyesi kadın kültürün kadınların uyması gerek normlara ve kalıpyargılara daha az uygun algılandığı için ele avuca sığmaz ve rahatlık daha fazla seçilmiş olabilir.

Bir gruba ait kalıpyargıların sürdürülmesini sağlayan mekanizmalardan biri, bir gruba ait kalıpyargıya uymayan grup üyelerinin bir alt-kategori olarak düşünülmesidir. Bu yolla o gruba ait kalıpyargılar sürdürebilmektedir. (Hortaçsu 2014). Birinci profildeki kadın Türk kültüründe kadınlara ilişkin kalıpyargıları ve normları, ikinci profildeki kadın kadar temsil edici algılanmamış olabilir. Dolayısıyla kadınlar, birinci profildeki kadınlar ile daha az yakınlık algılamış olabilir. Benzer şekilde, ikinci profildeki kadın, kadın olmaya ilişkin toplumsal kalıpyargı ve normlarla uyumlu olduğu için katılımcılar bu kadını kendilerine daha yakın algılamış olabilir.

Ayrıca, araştırmada sunulan kadın profillerinin algılanan yakınlık üzerinden iç-grup ve dış-grup üyesi olarak ayrıştırılması, kadın üniversite öğrencileri arasında farklı kadın prototiplerinin söz konusu olduğunu da göstermektedir. Prototipler, grubu açık bir biçimde diğer gruplardan ayırdığı düşünülen, grubu ayırt ediciliği ve temsil ediciliği oldukça yüksek, grubun tanımlanmasında temel olan özelliklerdir (Hogg ve Herdie 1992; Hogg 1993). Bu anlamda, kadın üniversite öğrencilerinin prototipik kadın özellikleri üzerinden düşünerek kendilerine sunulan kadın profillerini iç-grup ve dış-grup olarak ayırt etmiş olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir.

4.2. Mağduru Suçlama Eğiliminde Görülen Farklılıklar

Araştırmada tecavüz mağduru olma koşullarında, mağdurun başına gelen olayda “sizce hatası ne kadardır?” diye sorulduğunda, dış-grup üyesi algılandığı düşünülen kadının, iç-grup üyesi algılandığı düşünülen kadına göre daha fazla hatalı görüldüğü bulunmuştur. Her ikisi de gece geç saatte evine dönen kadınlar olsa da ödev yapmadan dönme ya da bardan dönmenin aynı şekilde değerlendirilmediği, bu anlamda profil özelliklerinin gruplar arasında ayrıma neden olduğu görülmektedir.

Cinsiyet kalıpyargılarının kadına yönelik ayrımcılığa neden olduğu (Hogg ve Abrams 1998; Brewer 2007) literatürde gösterilmiştir. Cinsiyet kalıpyargıları ile tutarlı davranmayan kadınların (örneğin yönetici kadınlarının) iç-grup üyeleri tarafından olumsuz değerlendirildiği de araştırma bulguları ile gösterilmektedir (örn. Becker, 2010; Glick ve Fiske, 1996). Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin evine geç vakit bardan dönen bir kadını daha hatalı algılaması ile ilgili elde edilen bulgu, cinsiyet kalıpyargıları ile ilgili literatür ile tutarlıdır. Ayrıca, cinsiyetçilik ile ilgili yapılan çalışmalarda kadınların da erkekler kadar kadına yönelik cinsiyetçi tutumları benimsediği bulunmuştur (bkz. de Oliveira Laux, Ksenofontov ve Becker 2015). Bu anlamda bu araştırmada kadın üniversite öğrencilerinin tecavüze uğramış mağdur kadına ilişkin değerlendirmesi cinsiyetçilik literatürü ile uyumludur. Her iki kadın evine dönerken tecavüze uğramasına rağmen, dış-grup üyesi kadın daha suçlu bulunmuştur. Bu bulgu iç grup yanlılığı ve dış-grup ayrımcılığı (Tajfel ve Turner 1979) ile tutarlılık göstermektedir. Bunun ötesinde, saldırgan ve şiddet içeren davranışların meşrulaştırılma yöntemlerinin birinin mağduru suçlama olduğu literatürde gösterilmektedir (Bandura 1999; Bandura vd. 1996). Tecavüze uğrayan kadın dış-grup üyesi olduğu durumda, iç-grup üyesi olan kadına göre daha suçlu bulunması literatürle tutarlılık göstermektedir.

4.3. Kadın Profillerini Gayri-İnsanileştirmede Görülen Farklılıklar

Bu araştırmada gayri-insanileştirme Haslam (2006) tarafından önerilen iki boyut temelinde incelenmiştir. Gayri-insanileştirme açısından farklılıklar, grup algısı ve tecavüze uğrayıp uğramama temelinde incelenmiştir.

Araştırmalar, kişilerin insan olmaya atfedilen özellikleri iç gruplarına, dış gruplarına göre daha fazla atayarak, dış grupları gayri-insanileştirdiğini göstermektedir (Demoulin vd. 2005; Haslam vd. 2005; Leyens vd. 2001; Paladino vd.2002).Bu çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular incelendiğinde, beklenildiği gibi iç-grup üyesi algılanan kadınlara insana özgü özelliklerin daha fazla atfedildiği, dış-grup üyesi algılanan kadınların iç-grup üyesi algılanan kadınlara göre doğasının hayvanlara daha benzer algılandığı bulunmuştur. Özetle, iç-grup üyesi kadının tecavüze uğrasa da uğramasa da dış-grup üyesi algılanan tecavüze uğramamış kadınlardan daha fazla insana özgü özellik taşıdığı algısının var olduğu görülmüştür. Dış-grup üyesi kadına ise tecavüze uğradığında, tecavüze uğramadığı koşula göre daha fazla insana özgü özellik atfedildiği bulunmuştur.

İnsan doğasına ait özelliklerin de benzer şekilde iç-grup üyesi algılanan kadınlara daha fazla atfedildiği bulunmuştur. Ek olarak, insan doğasına ait özellikler dış-grup algılanan koşulda, dış-grup üyesi tecavüze uğrayan kadına, dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadına göre daha fazla yüklenmiştir. İnsan doğasına ait özellikler, dış-grup üyesi tecavüze uğramamış kadına, iç-grup üyesi tecavüze uğramış ve uğramamış kadınlara, dış-grup üyesi tecavüze uğramış kadına göre daha az atfedilmiş başka bir deyişle daha fazla nesnelere benzer algılanmıştır. Bir başka anlatımla, dış grup üyesi kadın mekanik olarak gayri-insanileştirilmektedir. Ancak bu kadının tecavüze uğradığında bu gayri-insanileştirme azalmaktadır.

Kadının gayri-insanileştirilmesi ile ilgili literatür incelendiğinde kadınların cinsel nesne gibi görülmesinin gayri-insanileştirmeye neden olduğu görülmektedir (Loughnan, Pina, Vasquez ve Puvia 2013; Puvia ve Vaes 2013; Vaes, Paladino ve Puvia 2011). Bu çalışmada tecavüz mağduru olan kadınların tecavüze uğramamış kadınlara göre daha fazla gayri-insanileştirilmesi beklenmiştir. Aynı zamanda, dış-grup üyesi algılanan kadının, iç-grup üyesi tecavüze uğramış kadına göre daha fazla gayri-insanileştirileceği düşünülmüştür. Beklentilerin aksine, tecavüze uğrayan kadınların iç-grup ya da dış-grup farketmeksizin tecavüze uğramayan dış grup üyesi kadınlara göre daha insan algılandığı görülmüş ve tecavüze uğrayan iç-grup üyesi algılanan kadın ile dış-grup üyesi algılanan kadın arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Tecavüze maruz kalmanın beklentilerin aksine daha az gayri-insanileştirme ile sonuçlanmasının nedenlerinden biri namus kültürü olabilir. Türkiye bir namus kültürüdür, namus merkezi konumdadır (Uskul, Oyserman ve Schwartz 2010). Bu kültürlerde namusa bağlı olarak kadınlığa ve erkekliğe farklı roller yüklemekte ve kadının cinselliği kontrol edilmektedir. Namus kültüründe, kadının namusunu belirleyen önemli iki özellik kadının cinselliği ve bekaretidir. Bu kültürde kadının rollerinden biri cinsel namusunu korumaktır. Bu nedenle kadının evlilik öncesinde bekaretini koruması, evlendikten sonra ise yalnızca eşi ile cinsel ilişki yaşaması beklenmektedir (Fiske, Kitayama, Markus ve Nisbett 1998). Türkiye’de yürütülen bir çalışmada empati arttıkça tecavüz mağdurlarına ilişkin olumsuz tutumların azaldığı bulunmuştur. Bu çalışmada, öykülerde sunulan kadınlar bekar üniversite öğrencileridir ve bu kadınlar kendi iradeleri dışında cinsel ilişkiye zorlanmıştır. Bekaretin namusu korumak için merkezi bir konumda olması ve mağdurların bekaretlerinin kendi rızaları dışında ellerinden alınması nedeniyle, katılımcılar mağdur ile empati kurmuş, iç-grup ya da dış-grup üyesi olsa da tecavüze uğramış kadınları katılımcılar eşit bir biçimde insan görmüş olabilir (Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick 2007).

4.4. Kadın Profillerine Yardım Etmede Görülen Farklılıklar

Araştırmalar iç-grup üyelerine yardım etme eğilimin dış-grup üyelerine yardım etme eğiliminden daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dovidio 1991; Levine, Cassidy ve Brazier 2002; Levine vd. 2005; Levine ve Thompson 2004). Bu çalışmada, iç-grup üyesi algılanan mağdura, dış-grup üyesi algılanan mağdura göre daha fazla yardım edilmesi beklenmiştir. Analizler sonucunda, anlamlı bir mağdura etme açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak yardım etme ile yakınlık arasında yüksek korelasyon literatürdeki bulgularla tutarlılık göstermektedir. Nitekim katılımcılar profilde sunulan kadını kendilerine ne kadar yakın hissederse yardım etme isteği de artmaktadır.

Araştırmalar empatinin mağdura yardım etme eğilimini artırdığını göstermiştir (Stürmer vd. 2006; Tarrant, Dazaley ve Cottom 2009). Aynı zamanda çalışmalar yardım

etme eğilimin mağdurun kimliği açık olduğunda arttığını bulmuştur (Small ve Loewenstein 2003). Bu öyküde tecavüze uğramış mağdurlara yardım etme gibi belirli bir gruba yardım etmekten ziyade, tek bir kişiye-Ayşe Ö.'ye yardım etme eğilimi ölçülmüştür. Her iki mağdura da yardım etme eğiliminde farklılık bulunmamasında mağdurların kimliklerinin açık olması ve empatinin etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Buna ek olarak, yardım etme ile mağduru suçlama arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tecavüze uğrayan kadın başına gelen olaydan ötürü hatalı bulunduğu, suçlandığı ölçüde kendisine yardım etme davranışı düşmektedir. Bu bulgu, ahlak dışı davranışın meşrulaştırılmasında Bandura (1996)'nın işaret ettiği mekanizmalardan biridir. Bu çerçevede bakıldığında, mağduru suçlama ve yardım etme arasındaki negatif ilişki ahlaki uzaklaşma araştırmalarının bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

Ahlaki uzaklaşma kuramına mağdurun gayri-insanileştirilmesi mağdurun başına gelen şeyi hak ettiği düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Bandura vd. 1996). Bu araştırmada mağduru suçlama arttıkça insana özgü özellikleri mağdura atfetmenin azaldığı, bunun da yardım etme davranışında azalmaya yol açtığı bulunmuştur.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ

Bu araştırmada iç-grup ve dış-grup üyesi olarak algılanan kadın profillerinin ve tecavüze uğramış-uğramamış kadın profillerinin gayri-insanileştirmeye ve yardım etme davranışına etkisi incelenmiştir.

Türkiye kültüründe kadına yönelik cinsel şiddet konusunda yapılmış araştırmalar bulunmakla birlikte, kadınların kendi iç-grubu ve dış-grubu olarak algıladıkları diğer kadınların şiddete maruz kalmasını nasıl değerlendirdiği ile ilgili daha önce yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun yanında, uluslararası literatürde iç-grup ve dış-grubun gayri-insanileştirmesi ile ilgili araştırmalar farklı sosyal gruplarla ve farklı kültürlerde gerçekleştirilmiş, ancak kadınların diğer kadınları gayri-insanileştirmesi ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun ötesinde, kadınların gayri-insanileştirilmesi ile ilgili uluslararası çalışmalar kadınların nesneleştirilmesi ile ilgili çalışmalara kıyasla görece yenidir. Ayrıca, saldırganlık ve şiddet araştırmalarında şiddetin meşrulaştırılmasına yol açtığı gösterilen Bandura'nın (1999) ahlaki uzaklaşma mekanizmalarından olan gayri-insanileştirme ve mağduru suçlamanın kadına yönelik cinsel şiddet bağlamında birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. İncelenen değişkenler arası ilişkiler açısından bu çalışmanın hem uluslararası hem ulusal literatüre önemli bir katkı sağladığı söylenebilir.

Bu araştırma bulguları çerçevesinde, kadınların kadınları gayri-insanileştirmesinin nedenlerinden birinin kadınları dış-grup üyesi olarak algılama olduğu söylenebilir. Dış-grup üyesi algılanan kadınların gayri-insanileştirilmesinde cinsiyet kalıpyargıları, toplumsal normlar ve nesneleştirme gibi değişkenler de rol

oynayabilir. Gelecek araştırmalarda Türk kültüründe kadınların uyması gereken toplumsal normların betimlenmesinin ardından bu normlara uyan ve uymayan kadınların ne derece gayri-insanileştirildiğinin incelenmesi uygun olacaktır. Bu çalışmada, cinsel taciz türlerinden biri olan tecavüz ele alınmıştır. Tecavüz olgusu, kültüre duyarlı bekret algısı ile de ilişkili olduğundan tecavüz koşulunda anlamlı bir farklılık çıkmamış olabilir. Gelecek çalışmalarda laf atma gibi mağdur üzerinde etkisi tecavüze göre daha hafif olan cinsel taciz türleri ile gayri-insanileştirme arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

Gayri-insanileştirme, şiddetin, ayrımcılığın ve toplumsal eşitsizliğin meşrulaştırılmasında rol oynamaktadır ve bu duruma maruz kalan kişiler üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Her ne kadar henüz araştırılmamış olsa da kadının siyasal ve sosyal yaşamda erkekler kadar temsil edilmemesinin nedenlerinden biri daha az insan olarak görülmesi olabilir. Bu noktada, kadınların gayri-insanileştirmesinin ne demek olduğu, kadınların gayri-insanileştirilmesine neden olan tutumların neler olduğu, gayri-insanileştirmenin hedef üzerindeki etkileri anlatılarak kadınları gayri-insanileştirmenin azaltılmasını amaçlayan toplumu bilinçlendirmeye yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenebilir.

Bu araştırma bazı sınırlılıklar içermektedir. Öncelikle, bu araştırmanın örneklemini yalnızca kadınlar oluşturmuştur. Bu alışma erkek katılımcılar da örnekleme dahil edilerek tekrarlanabilir. Böylece, kadınların ve erkeklerin kadınları gayri-insanileştirmede ve insana özgü özellikleri ve insan doğasına ait özellikleri kadınlara atfetmede farklılık gösterip göstermedikleri incelenebilir. Aynı zamanda, sunulan kadın profillerinin ne kadar nesneleştirildikleri incelenmemiştir. Dış-grup yesi ve dış-grup yesi kadınların nesneleştirildiklerinde ne kadar gayri-insanileştirildikleri gelecek çalışmalarda araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Bandura, Albert (1999). "Moral disengagement in the perpetration of inhumanities". *Personality and Social Psychology Review* 3(3), 193-209.
- Bandura, Albert, Caprara, Gian Vittorio ve Pastorelli, Concetta (1996). "Mechanisms of Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency". *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364-374.
- Bain, Paul, Vaes, Jeroen, Kashima, Yoshihisa, Hasalam, Nick ve Guan, Yanjun (2012). "Folk Conceptiton of Humanness Beliefs About Distinctive and Core Human Characteristics in Australia, Italy, and China". *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43(1): 53-58.
- Bain, Paul, Park, Joonha, Park, Kwok, Christopher ve Haslam, Nick (2009). "Attributing Human Uniqueness and Human Nature to Cultural Groups: Distinct Forms of Subtle Dehumanization". *Group Processes & Intergroup Relations* 12 (6): 789-805.
- Baldry, Anna Costanza, Pacilli, Maria Giuseppina ve Pagliaro, Stefano (2015). "She's Not a Person...She's Just a Woman! Infra-Humanization and Intimate Partner Violence". *Journal of Interpersonal Violence* 30(9): 1567-1582.
- Baron, Robert S., ve Kerr, Norbert L. (2003). *Group Process, Group Decioson, Group Action*. Buckingham ve Philadelphia: Open University Press.
- Bastian, Brock ve Haslam, Nick (2010). "Excluded from Humanity: The Dehumanizing Effects of Social Ostracism". *Journal of Experimental Social Psychology* 46:107-113.

- Baumeister, Roy F. ve Leary, Mark R. (1995). "The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation." *Psychological Bulletin* 117(3), 497-529.
- Becker, Julia C. (2010). "Why do women endorse hostile and benevolent sexism? The role of salient female subtypes and personalization of sexist contents". *Sex Roles*, 62, 453 – 467.
- Brewer, Marilynn B. (2007). "The Social Psychology of Intergroup Relations: Social Categorization, Ingroup Bias, and Outgroup Prejudice". *Social Psychology: Handbook of Basic Principles*. Ed. Arie W. Kruglanski ve E. Tory Higgins. New York and London: The Guilford Press. 695-715.
- Burke, Peter J., Stets, Jan E. ve Pirog-Good, Marueen A. (1988): "Gender Identity, Self Esteem, and Physical and Sexual Abuse in Dating Relationships". *Social Psychology Quarterly* 51(3), 272-285.
- Crisp, Richard J. ve Hewstone, Miles (2007). "Multiple Social Categorization." *Advances in Experimental Social Psychology*, 47, 163-254.
- Deaux, Kay, Reid, Anne, Mizrahi, Kim ve Ethier, A. Katheen (1995). "Parameters of Social Psychology". *Journal of Personality and Social Psychology* 68(2): 280-291.
- Demoulin, Stephanie, Leyens, Jacques-Philippe, Rodriquez-Torrez, Ramon, Rodriquez-Perez, Armando, Paldino, Paola Maria ve Fiske, Susan T. (2005). "Motivation to Support a Desired Conclusion Versus Motivation to Avoid an Undesirable Conclusion: The Case of Infra-Humanization". *International Journal of Psychology* 40 (6): 416-428.
- De Oliveira Laux, Stephanie H., Ksenofontov, Inna ve Becker, C. Judie (2015). "Explicit But Not Implicit Sexist Beliefs Predict Benevolent and Hostile Sexist Behavior". *European Journal of Social Psychology*, 45, 702-715.

- Dovidio, John F., Gaertner, Samuel L., Validzic, Ana, Matoka, Kimberly, Johnson, Brenda ve Frazier, Stacy (1997). "Extending the Benefits of Recategorization: Evaluations, Self Disclosure, and Helping". *Journal of Experimental Social Psychology* 33: 401-420.
- Fairchild, Kimberly ve Rudman ,Laurie A. (2008). " Everyday Stranger Harassment and Women's Objectification" *Social Justice Research*, 21:338-357
- Frederickson, Barbara L. ve Roberts, Tomi-Ann (1997). "Objectification Theory: Toward Understanding Women's Lived Experiences and Mental Health Risks". *Psychology of Women Quarterly* 21:173-206.
- Fiske, Alan Page, Kitayama, Shinobu, Markus, Hazel Rose, Nisbett, Richard E.(1998). "The Cultural Matrix of Social Psychology". *The Handbook of Social Psychology*. Ed. Daniel T. Gilbert, Susan T. Fiske, Gardner Lindzey. New York: McGraw-Hill.
- Glick, Peter ve Fiske, Susan T. (1996). "The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism." *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491 – 512.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara.
- Haslam, Nick ve Loughnan, Stephen (2012). "Prejudice and Dehumanization". *Beyond Prejudice*. Ed. John Dixon ve Mark Levine. Cambridge: Cambridge University Press. 89-104.
- Haslam, Nick (2006). "Dehumanization: An Integrative Review". *Personality and Social Psychology Review* 10 (3): 252-264.

- Haslam, Nick, Bain, Paul, Douge, Lauren, Lee, Max ve Bastian, Brock (2005). "More Human Than You: Attributing Humanness to Self and Others". *Journal of Personality and Social Psychology* 89 (6): 937-950.
- Harris, Lasana T. ve Fiske, Susan (2011). "Dehumanized Perception: A Psychological Means to Facilitate Atrocities Torture, and Genocide?". *Zeitschrift für Psychologie/ Journal of Psychology* 219 (3): 175-181.
- Hayes, Andrew F. (2012). "PROCESS: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling". Retrieved from <http://www.afhayes.com/public/process2012.pdf>
- Heflick, Nathan A., Goldenberg, Jamie L., Cooper, Douglas P., ve Elisa, Puvia (2011). From Women to Objects: Appearance Focus, Target Gender, and Perceptions of Warmth, Morality and Competence. *Journal of Experimental Social Psychology* 47(3): 572-581.
- Heflick, A. Nathan Ve Goldenberg, Jamie L. (2009). "Objectifying Sarah Palin: Evidence That Objectification Causes Womento Be Perceived As Less Competent and Less Fully Human". *Journal of Experimental Social Psychology* 45:598–601
- Hogg, Michael A. (2006). "Social Identity Theory". *Contemporary Social Psychological Theories*. Ed. Peter J. Burke. Stanford, California: Stanford University Press.
- Hogg, Michael A. ve Abrams, Dominic (1998). *Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*. London and Newyork: Routledge
- Hogg, Michael A. (1993). "Group Cohesiveness: A Critical Review and Some New Directions". *European Review of Social Psychology* 4(1): 85-111.

- Hogg, Michael A. ve Hardie, Elizabeth A. (1991). "Social Attraction, Personal Attraction, and Self-Categorization: A Field Study". *Personality and Social Psychology Bulletin* 17(2): 175-180.
- Hortaçsu, Nuran (2014). *Grip İçi ve Gruplar Arası Süreçler*. Ankara: İmge Yayınevi Yayınları.
- Kelly, Caroline, & Breinlinger, Sara (1995). "Attitudes, intentions, and behavior: A study of women's participation in collective action". *Journal of Applied Social Psychology*, 25: 1430-1445.
- Kwan, Virginia. S. ve Fiske, Susan. T. (2008). "Missing Links In Social Cognition: The Continuum From Nonhuman Agents To Dehumanized Humans". *Social Cognition*, 26(2), 125-128.
- Levine, Mark, Prosser, Amy, Evans, David ve Reicher, Stephen (2005). "Identity and Emergency Intervention: How Social Group Membership and Inclusiveness of Group Boundaries Shape Helping Behavior". *Personality and Social Psychology Bulletin* 31(4): 443-453
- Levine, Mark ve Thompson, Kirstien (2004). "Identity, Place, and Bystander Intervention: Social Categories and Helping After Natural Disasters". *The Journal of Social Psychology* 144 (3): 229-245.
- Levine, Mark, Cassidy, Clare ve Brazier, Gemma (2002). "Self-Categorization and Bystander Non-Intervention Two Experimental Studies". *Journal of Applied Social Psychology* 32 (7):1452-1463.
- Levine, John M. ve Moreland, Richard L. (1994). "Group Socialization: Theory and Research". *European Review of Social Psychology* 5 (1): 305-336

- Leyens, Jacques-Philippe, Rodriquez-Perez, Armando, Rodriquez-Torres, Ramon, Gaunt, Ruth, Paladino, Maria-Paola, Vaes, Jeroen ve Demoulin, Stephanie (2001). "Psychological Essentialism and the Differential Attribution of Uniquely Human Emotions to Ingroups and Outgroups". *European Journal of Social Psychology* 31: 395-411.
- Loughnan, Steve, Pina, Afroditi, Vasquez, Eduardo A. ve Puvia, Elisa (2013). "Sexual Objectification Increases Rape Victim Blame and Decreases Perceived Suffering". *Psychology of Women Quarterly* 37(4): 455-461.
- Loughnan, Steve, Haslam, Nick, Sutton, Robbie M. ve Spencer, Bettina (2012). "Dehumanization and Social Class: Animality in the Stereotypes of "White Trash", Chavs" and "Bogans". *Social Psychology* 45(1): 54-61.
- Loughnan, Steve, Haslam, Nick ve Kashima, Yoshihisa (2009). "Understanding the Relationship between Attribute-Based and Metaphor-Based Dehumanization". *Group Processes & Intergroup Relations* 12 (6): 747-762.
- McGarty, Craig, Bliuc, Anna-Maria, Thomas, Emma F., & Bongiorno, Renata (2009). "Collective action as the material expression of opinion- based group membership". *Journal of Social Issues*, 65: 839–857.
- Nussbaum, Martha C. (1995). "Objectification". *Philosophy & Public Affairs* 24 (2): 249-291.
- Rudman, Laurie A. ve Borgida, Eugene (1995). "The Afterglow of Construct Accessibility: The Behavioral Consequences of Priming Men to View Women as Sexual Objects". *Journal of Experimental Social Psychology*, 31: 493-517.
- Paladino, Maria-Paola ve Vaes, Jeroen (2009). "Ours is Human: On the Pervasiveness of Infra-Humanization in Intergroup Relations". *British Journal of Social Psychology* 48: 237-251.

- Paladino, Maria Paola, Leyens, Jacques-Philippe, Rodriquez, Ramon, Rodriquez, Armando, Gaunt, Ruth ve Demoulin, Stephanie (2002). "Differential Association of Uniquely and Non Uniquely Human Emotions with the Ingroup and the Outgroup". *Group Processes & Intergroup Relations* 5 (2): 105-117.
- Prislin, Radmila, & Wood, Wendy (2005). "Social Influence: The Role Of Social Consensus In Attitudes and Attitude Change". *Handbook Of Attitudes and Attitude Change*. Ed. Dolores Albaraccin, Blair T. Johnson, Mark P. Zanna Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Puvia, Elisa ve Vaes, Jeroen (2013). "Being a Body: Women's Appereance Related Self Views and Their Dehumanization of Sexually Objectified Female Targets". *Sex Roles* 68: 484-495.
- Rudman, Laurie E. ve Mescher, Kris (2012). "Of Animals and Objects: Men's Implicit Dehumanization of Women and Likelihood of Sexual Aggression". *Personality and Social Psychology Bulletin* 38 (6): 734-746.
- Sakallı-Uğurlu, Nuray, Yalçın, Zeynep Sıla ve Glick, Peter (2007). "Ambivalent Sexism Belief in a Just World, and Empathy as Predictors of Turkish Students' Attitudes Toward Rape Victims". *Sex Roles* 57 (11): 889-895.
- Small, Deborah A. ve Loewenstein, George (2003). "Helping a Victim or Helping the Victim: Altruism and Identifiability". *The Journal of Risk and Uncertainty* 26 (1): 5-16.
- Stets, Jan E. ve Burke, Peter J. (2000). "Identity Theory and Social Theory". *Social Psychology Quarterly* 63(3): 224-237.
- Stürmer, Stefan, Snyder, Mark, Kropp, Alexandra ve Siem, Birte (2006). "Empathy-Motivated Helping: The Moderating Role of Group Membership". *Personality and Social Psychology Bulletin* 32(7): 943-956.

- Tarrant, Mark, Dazeley, Sarah ve Cottom, Tom (2009). "Social Categorization and Empathy for Outgroup Member". *British Journal of Social Psychology* 48: 427-446.
- Tajfel, Henri ve Turner, John C. (1979). "An Integrative Theory of Intergroup Conflict". *In the Social Psychology of Intergroup Relations*. Ed. W.G. Austin and S. Worchel. Monterey, CA: Brooks/Cole. 33-47.
- Tajfel, Henri (1974). "Social Identity and Intergroup Behaviour". *Social Science Information* 13 (2): 65-93
- The United Nations Development Programme (2013). *Human Development Report 2013: The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*. New York: the United Nations Development Programme.
- Turner, John C. (1982). "Towards A Cognitive Redefinition Of The Social Group. *Social Identity and Intergroup Relations*. Ed. Henri Tajfel (Ed.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, John C., Oakles, Penelope J, Haslam, S. Alexander ve McGarty, Craig (1994). "Self and Collective: Cognition and Social Context". *Personality and Social Psychology Bulletin* 20 (5): 454-463.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2014). *Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2014*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Uskul, Ayse K., Cross, Susan E., Sunbay, Zeynep, Gerçek-Swing, Berna ve Ataca, Bilge (2012). "Honor Bound the Cultural Construction of Honor in Turkey and the Northern United States". *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43 (7): 1131-1151.

- Uskul Ayşe K., Oyserman, Daphna ve Schwartz Norbert (2010). “Cultural Emphasis on Honor, Modesty, or Self-Enhancement: Implications for the Survey-Response Process”. *Survey Methods in Multinational, Multiregional, and Multicultural Contexts*. Ed. Janet A. Harkness, Michael Braun, Brad Edwards, Timothy P. Johnson, Lyberg, Peter Ph. Mohler, Beth-Ellen Pennell, Tom W. Smith. New York: Wiley
- Vaes, Jeroen, Paladino, Paola ve Puvia, Elisa (2011). “Are Sexualized Women Complete Human Beings? Why Men and Women Dehumanize Sexually Objectified Women”. *European Journal of Social Psychology* 41:774-785.
- Viki, G. Tendayi ve Abrams, Dominic (2003). “Infra-humanization: Ambivalent sexism and the attribution of primary and secondary emotions to women”. *Journal of Experimental Social Psychology* 39: 492-499.
- Waytz, Adam ve Epley, Nicholas (2012). “Social Connection Enables Dehumanization”. *Journal of Experimental Social Psychology* 48: 70-76.
- Wood, Wendy ve Eagly, Alice H. (2015). “Two Traditions of Research on Gender Identity”. *Sex Roles* 73(46): 461-473.

EK B.1**DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU****1. Cinsiyetiniz:****2. Yaşınız:****3. Üniversiteniz:****4. Bölümünüz:****5. Sınıfınız:****6. Medeni Durumunuz:****7. En uzun süre kaldığınız yerleşim yeri:**

() Metropol () Şehir () İlçe () Kasaba () Köy

EK B.2a.**MANİPÜLASYON ÖYKÜLERİ****A) Birinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Öyküler**

- 1) Ayşe Ö. 24 yaşında, bekar bir üniversite öğrencisidir. Sevgilisi ile birlikte gezmekten hoşlanmaktadır. En sık gittikleri yerler sahil şehirleridir. Ayşe Ö., sevgilisi ile mümkün olduğunca bu şehirlerdeki güzel plajlarda vakit geçirmekte ve sahilde güneşlenirken çektirdikleri fotoğrafları kendi sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır. Ayşe, arkadaşları ile birlikte sosyalleşmeyi, akşamları arkadaşları ile birlikte dışarı çıkmayı ve bir kaç kadeh içmeyi sevmektedir. Ayşe kırmızı şarabı, beyaz şaraba tercih etmektedir. Hayranı olduğu rock grubu sahne alacağı günlerde elinden geldiğince barda en ön sıralarda yerini ayırtmayı ihmal etmemektedir.
- 2) Ayşe Ö. 24 yaşında, bekar bir üniversite öğrencisidir. Sevgilisi ile birlikte gezmekten hoşlanmaktadır. En sık gittikleri yerler sahil şehirleridir. Ayşe Ö., sevgilisi ile mümkün olduğunca bu şehirlerdeki güzel plajlarda vakit geçirmekte ve sahilde güneşlenirken çektirdikleri fotoğrafları kendi sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır. Ayşe, arkadaşları ile birlikte sosyalleşmeyi, akşamları arkadaşları ile birlikte dışarı çıkmayı ve bir kaç kadeh içmeyi sevmektedir. Ayşe kırmızı şarabı, beyaz şaraba tercih etmektedir. Hayranı olduğu rock grubu sahne alacağı günlerde elinden geldiğince barda en ön sıralarda yerini ayırtmayı ihmal etmemektedir. Ayşe, bir gece bar çıkışında arkadaşlarından ayrılmış ve evine yakın sokakların birinde yanına yaklaşan bir erkek Ayşe'ye tecavüz etmiştir.

EK B.2b**B) İkinci Kadın Profili ile Oluşturulmuş Öyküler**

- 1) Ayşe Ö., 24 yaşında bekar bir üniversite öğrencisidir. Derslerine düzenli devam etmekte, arkadaşları ve hocaları ile iyi geçinmektedir. Düzenli aralıklarla fırsat buldukça ailesini ziyaret etmektedir. Her zaman güler yüzlüdür ve insanları incitmekten kaçınmaktadır. Derslerinde başarılıdır ve verdiği ödevler hocaları tarafından beğenilmektedir. Arkadaşları ile ders saatleri dışında buluşmakta birlikte bir kafede toplanıp sohbet etmeyi ve “tabu” gibi grup oyunları oynamayı sevmektedir. Ayşe grup ödevlerinin aranılan isimlerinden biridir.
- 2) Ayşe Ö., 24 yaşında bekar bir üniversite öğrencisidir. Derslerine düzenli devam etmekte, arkadaşları ve hocaları ile iyi geçinmektedir. Düzenli aralıklarla fırsat buldukça ailesini ziyaret etmektedir. Her zaman güler yüzlüdür ve insanları incitmekten kaçınmaktadır. Derslerinde başarılıdır ve verdiği ödevler hocaları tarafından beğenilmektedir. Arkadaşları ile ders saatleri dışında buluşmakta birlikte bir kafede toplanıp sohbet etmeyi ve “tabu” gibi grup oyunları oynamayı sevmektedir. Ayşe grup ödevlerinin aranılan isimlerinden biridir. Ayşe, bir gece arkadaşları ile grup ödevini tamamlamak için buluşmuştur. Arkadaşları ile ayrıldıktan sonra, evine yakın sokakların birinde yanına yaklaşan bir erkek Ayşe’ye tecavüz etmiştir.

EK B.3.**A) MANİPÜLASYON KONTROL SORULARI**

- 1) Sizce Ayşe Ö. nasıl biridir? Lütfen yazınız.
- 2) Sizce Ayşe Ö.'nün başına ne gelmiştir? Lütfen yazınız?

B) KADIN PROFİLLERİ İLE YAKINLIK ÖLÇEĞİ

	Hiç			Orta			Tamamıyla
1. Kendinizi Ayşe Ö. ile ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?	0	1	2	3	4	5	6
2. Kendinizin Ayşe Ö. ile ne derecede ortak yanları olduğunu düşünüyorsunuz?	0	1	2	3	4	5	6
3. Ayşe Ö. ile ne kadar arkadaş olmak isterdiniz?	0	1	2	3	4	5	6

C) MAĞDURU SUÇLAMA EĞİLİMİNİ ÖLÇMEK İÇİN SORULAN SORULAR

	Hiç			Orta			Tamamıyla
1. Ayşe Ö.'nün başına gelenlerde kendinin de hataları vardır?	0	1	2	3	4	5	6
2. Sizce Ayşe Ö. bu olayı yaşamayı ne kadar hak etmiştir ?	0	1	2	3	4	5	6

D) KADINLARA YÜKLENİLEN ÖZELLİKLER

Sizce Ayşe Ö.' yü tanımlamak için aşağıdaki özelliklerden hangileri uygundur?

☐ Rahat	☐ Namuslu
☐ Edebli	☐ Cüretkar
☐ Uysal	☐ Davetkar
☐ Fevri	☐ Ele avuca sığmaz
☐ Ağırbaşlı	☐ Şıpsevdi
☐ Masum	☐ Anaç

EK B.4. GRUP BENZERLİĞİ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki soruları kendinizi düşünerek cevaplayınız.

	Hiç katılmıyorum						Tamamen katılıyorum
1. Derslerime düzenli çalışırım.	0	1	2	3	4	5	6
2. Sevgilim ile çektiğim resimleri sosyal medyada (instagram gibi) paylaşıyorum.	0	1	2	3	4	5	6
3. Sevdiğim sanatçıyı dinlemek için bara giderim.	0	1	2	3	4	5	6
4. Gece dışarı çıkarım.	0	1	2	3	4	5	6
5. Sık sık ailemi ziyaret ederim.	0	1	2	3	4	5	6
6. Alkol kullanırım.	0	1	2	3	4	5	6
7. Arkadaşlarım ödevleri nasıl yapabileceklerini bana danışırlar.	0	1	2	3	4	5	6
8. Arkadaşlarım grup ödevlerini benimle yapmak isterler.	0	1	2	3	4	5	6

EK B.4. GAYRİ İNSANİLEŞTİRME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki özelliklerin her birine Ayşe Ö.'nün ne kadar sahip olduğunu belirtiniz.

Hiç sahip değil 0 1 2 3 4 5 6 Tamamen sahip

	Hiç sahip değil						Tamamen sahip
1. Medenidir	0	1	2	3	4	5	6
2. Derindir	0	1	2	3	4	5	6
3. Akılcıdır	0	1	2	3	4	5	6
4. Kabadır.	0	1	2	3	4	5	6
5. Samimidir	0	1	2	3	4	5	6
6. Ahlaksızdır	0	1	2	3	4	5	6
7. Pasiftir	0	1	2	3	4	5	6
8. Çocuksudur	0	1	2	3	4	5	6
9. Kültürsüzdür	0	1	2	3	4	5	6
10. Esnek düşünür	0	1	2	3	4	5	6
11. Hislidir	0	1	2	3	4	5	6
12. Ahlaklıdır	0	1	2	3	4	5	6
13. Mantıksızdır	0	1	2	3	4	5	6
14. Soğuktur	0	1	2	3	4	5	6
15. Naziktir	0	1	2	3	4	5	6
16. Düşüncelerinde katıdır	0	1	2	3	4	5	6
17. Aktiftir	0	1	2	3	4	5	6
18. Duygusuzdur	0	1	2	3	4	5	6
19. Olgundur	0	1	2	3	4	5	6
20. Yüzeyseldir	0	1	2	3	4	5	6

EK B.5.YARDIM ETME ÖLÇEĞİ

Her bir ifadeyi size en yakın seçeneği düşünerek işaretleyiniz.

Hiç katılmıyorum	0	1	2	3	4	5	Tamamen katılıyorum	6
Hiç katılmıyorum							Tamamen katılıyorum	
1. Ayşe Ö.'ye her ne şartta olursa olsun yardım ederim.	0	1	2	3	4	5	6	
2. Ayşe Ö. için mahkemede şahitlik ederim.	0	1	2	3	4	5	6	
3. Ayşe Ö.,yü korumak için polis çağırırım.	0	1	2	3	4	5	6	
4. Ayşe Ö. için karakolda ifade veririm.	0	1	2	3	4	5	6	
5. Tacize uğramış kadınların haklarının korunması için kurulmuş örgütleri desteklerim.	0	1	2	3	4	5	6	
6. Ayşe Ö.'nün yasalar ile korunması için girişimde bulunurum.	0	1	2	3	4	5	6	
7. Ayşe Ö.'yü taciz eden erkeğin yasal olarak cezalandırılması için girişimde bulunurum.	0	1	2	3	4	5	6	
8. Ayşe Ö.'ye maddi yardımda bulunurum.	0	1	2	3	4	5	6	
9. Ayşe Ö.'ye sosyal destek veririm.	0	1	2	3	4	5	6	
10. Ayşe Ö.'ye duygusal destek veririm.	0	1	2	3	4	5	6	
11. Ayşe Ö.'nün korunması için destek verebilecek kuruluşlarla (dernekler gibi) temasa geçerim.	0	1	2	3	4	5	6	
12. Yakınları gelene kadar Ayşe Ö.'nün yanından ayrılmam.	0	1	2	3	4	5	6	
13. Ayşe Ö.'yü belirli aralıklarla arayarak bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sorarım.	0	1	2	3	4	5	6	
14. Ayşe Ö.'nün psikolojik yardım alabileceği uzmanları araştırırım.	0	1	2	3	4	5	6	
15. Ayşe Ö.'yü psikolojik destek alması cesaretlendiririm.	0	1	2	3	4	5	6	